

Møte fredag den 11. mars 2016 kl. 9

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 54):

1. Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 1. mars 2016)
2. Referat

Presidenten: Det foreligger fire permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representantene Hege Haukeland *Liadal* og Anette *Trettebergstuen* i tiden fra og med 14. mars til og med 17. mars og for representanten Gunvor *Eldergard* i tiden fra og med 15. mars til og med 17. mars – alle for å delta i møter i Den Interparlamentariske Union i Zambia
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Sonja *Mandt* i tiden fra og med 14. mars til og med 17. mars for å delta i FNs 60. kvinnekommisjonsmøte i New York
- Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget.
– Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Rogaland fylke, Øystein Langholm *Hansen*, foreligger søknad om fritak fra å møte i Stortinget under representanten Hege Haukeland *Liadal*s permisjon, av velferdsgrunner.

Denne søknaden foreslås behandlet straks og innvilget.

– Det anses vedtatt.

Andre vararepresentant for Rogaland fylke, Unn Theresen *Omdal*, har for tiden foreldrepermisjon og er av den grunn forhindret fra å møte i Stortinget under representanten Hege Haukeland *Liadal*s permisjon.

Følgende vararepresentanter foreslås innkalt for å møte i permisjonstiden:

For Akershus fylke: Are *Helseth*For Hedmark fylke: Lasse *Juliussen*For Rogaland fylke: Helge *Steinsvåg*For Vestfold fylke: Steinar *Gullvåg*

– Det anses vedtatt.

Presidenten: Representanten Heikki Eidsvoll *Holmås* vil fremsette et representantforslag.

Heikki Eidsvoll *Holmås* (SV) [09:02:03]: På vegne av representanten Audun Lysbakken og meg selv vil jeg fremme forslag om et klimaforlik for transport og 49 forslag for å kutte klimagassutslipp i transportsektoren basert på Miljødirektoratets rapport «Klimatiltak og utslippsbaner mot 2030. Kunnskapsgrunnlag for lavutslippsutvikling».

Presidenten: Representanten Anette *Trettebergstuen* vil fremsette et representantforslag.

Anette *Trettebergstuen* (A) [09:02:42]: På vegne av representantene Arild Grande, Sonja *Mandt*, Hege Haukeland *Liadal* og meg selv vil jeg fremme et forslag om

en ny innordning av produksjonstilskuddet til nyhets- og aktualitetsmedier, der minstesatsene heves.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [09:03:08]

Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse

(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 1. mars 2016)

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 35 minutter, og at taletiden fordeles slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 25 minutter, Framskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anniken *Huitfeldt* (A) [09:04:14] (komiteens leder): Jeg vil takke utenriksministeren for en god og bredt anlagt redegjørelse. «Grunntonen i årets redegjørelse er mollstemt,» sa utenriksministeren selv. Problemer og kriser er sjelden mangelvare i utenrikspolitikken.

I disse dager går borgerkrigen i Syria inn i sitt sjette år, hundretusener av menneskeliv har gått tapt, og millioner har lagt på flukt. Før krigen brøt ut i 2011, var Syria et mellominntektsland.

Russland har vist en urovekkende militær risikovillighet både i Ukraina og i Syria. Overfor Russland må vi make å kombinere og balansere på den ene sida forutsigbarhet, fasthet og tydelighet og på den andre sida åpenhet, konstruktiv dialog og praktisk samarbeid.

Flyktningkrisa sørøst i Europa forblir nettopp det, en krise, og politisk står mye på spill for Europa, både for EU-samarbeidet og for det europeiske grensesamarbeidet – ja for en samarbeidskultur bygget opp gjennom generasjoner. Europarådets generalsekretær besøkte Stortinget i går, og han påpekte paradokset: Vi har aldri hatt et bedre organisert Europa. Vi har aldri hatt et rikere Europa. At vi likevel ikke klarer å håndtere flyktningkrisa, er en tragedie.

Jeg er likevel redd for at utenriksministeren tegner et for mørkt bilde av den verdenen vi lever i. Én side av saken er at vi ikke må miste av syne de framskrittene og lyspunktene vi også opplever i internasjonal politikk – atomavtalen med Iran, klimaenigheten i Paris, fredsframskritt i Colombia, normalisering av forholdet mellom USA og Cuba, økonomisk vekst og framgang i flere land i Asia og Afrika

og demokratisk og fredelig maktskifte i bl.a. Nigeria, Sri Lanka og Den sentralafrikanske republikk.

Viktigere er det at vi ikke må tynges ned av problemer. En dyster virkelighetsbeskrivelse må ikke komme i veien for en konstruktiv tilnærming. Hvilken rolle kan, bør og skal Norge spille – det være seg å forebygge, bøte på eller på annen måte bidra til å løse mange av de utenrikspolitiske problemene og utfordringene? Utenriksministeren har rett i omtalen av en aktiv fred- og forsoningspolitikk. «Å forebygge konflikt og krig og å bidra til løsning av akutte konflikter er kostnadseffektiv utenrikspolitikk,» sa utenriksministeren. Her håper jeg at den nåværende regjeringa er like helhjertet i sin engasjementspolitikk som den forrige. Vår fred- og forsoningspolitikk handler om å gå inn der problemene er størst, der vi ikke alltid lykkes, men der det handler om at Norge kan spille en rolle. Det handler også om at Norge ikke alltid skal ligge midt i feltet, midt i landskapet. Det handler om å tørre å ligge et skritt foran, ikke gå utenom, men være i forkant, presse grenser, om å være villig til å ta og akseptere politisk risiko. Hva betyr det politisk i praksis? Det betyr bl.a. å snakke med folk som vi ikke liker, å kunne være ærlige med våre venner – også når vi er uenige.

I nedrustningspolitikken legger NATO-medlemskapet åpenbare begrensninger på hvilken rolle Norge kan spille, men mulighetsrommet er større enn det dagens regjering bruker. På den kjernefysiske nedrustningsagendaa var vi ikke nødt til å forlate vår posisjon i det humanitære initiativet, og vi var heller ikke nødt til å la Østerrike løpe alene med dette.

Når det gjelder kvinner og likestilling, har Margot Wallström innført det hun kaller en feministisk utenrikspolitikk. Å være tydelig også på de områder hvor vi møter motstand – prevensjon, abort, familieplanlegging – er faktisk også å ta opp de temaene som er kontroversielle. Der er Norges stemme viktigere enn noen gang.

I engasjementspolitikken handler det om å si tydelig fra om at i forholdet mellom Israel og Palestina styrkes i dag status quo, det styrker den sterkeste rett. Dette må vi kunne si klart fra om. Samtidig som vi er leder av givningsgruppen for Palestina, gir det et spesielt ansvar for å ta opp folkerettsbrudd. Vi må være like klokkeklare på folkerettsbrudd på israelsk side som vi er overfor Russland og deres opptreden i Ukraina.

Stortinget fikk høre en god utenrikspolitisk redegjørelse. Utenriksministeren omtaler også utviklingspolitiske temaer, men innholdet i redegjørelsen reflekterer ikke talenes tale. I regjeringas opprinnelige budsjettforslag for 2016 utgjorde utviklingsbistanden 33,6 mrd. kr av UDAs totale budsjett på 41 mrd. kr. Over tre fjerdedeler av utenriksministerens budsjett går altså til utviklingstiltak. Det er derfor fristende etter denne redegjørelsen å be om en utviklingspolitisk redegjørelse.

Norsk utviklingspolitikk er nemlig i endring, og det gjennomføres i dag store politiske endringer i bistandspolitikken. Flyktningpolitikken og situasjonen i Syria har gjort det nødvendig å øke den humanitære nødhjelpen kraftig. Dette grepet har Stortingets støtte. Men det har nylig også blitt foretatt store kutt og omprioriteringer i den langsikti-

ge utviklingsbistanden, slettes ikke alltid basert på grundige strategiske overveielser. Vi må være varsomme, slik at utviklingsbudsjettet ikke blir en slags global ymsepost. Mottaker- og fattigdomsorienteringa bør fortsatt være bærebjelken i norsk utviklingspolitikk. Stortinget har gitt tilslutning til endringer som er gjort i utviklingsbudsjettet, men det er en styrke at store omlegginger og omprioriteringer kan diskuteres åpent og forankres bredt. En av de store endringene som det ble lagt opp til i budsjettet for inneværende år, ble det heldigvis ikke noe av. Det var foreslått store budsjettkutt til FN-organisasjonene. Det hadde innebåret en omlegging av norsk FN-politikk, og jeg er glad for at Kristelig Folkeparti og Venstre rettet opp i dette da de inngikk budsjettforlik med regjeringa.

Utenriksministeren har nylig lansert et eget veivalgsprosjekt. Debatt og åpenhet om norsk utenrikspolitikk er viktig, ikke minst når det gjelder å forankre utenrikspolitikken. Samtidig er likheten mer enn slående med den forrige regjeringas prosjekt Refleks – norske interesser i en globalisert verden. Dette prosjektet resulterte i en stortingsmelding om interesser, ansvar og muligheter – hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk. Denne stortingsmeldinga kan fremdeles anbefales. Den er ikke utdatert. Dens hovedgrep står seg godt også i verdenen vi lever i i dag. Interessebegreper i utenrikspolitikken ble oppdatert, rehabilitert og relansert.

Vårt viktigste strategiske satsingsområde er nordområdene. I en tid da vi opplever økte spenninger i Europa, har vi enda større interesse av å videreutvikle vårt konkrete samarbeid med landene i Arktis generelt og med Russland spesielt. Jeg håper at utenriksministerens prosjekt for å forankre utenrikspolitikken bedre resulterer i flere konkrete framskritt i nordområdesamarbeidet. Dette må videreutvikles og styrkes.

Øyvind Halleraker (H) [09:12:57]: Først vil jeg få takke utenriksministeren for en god og fyldig redegjørelse, som presiserer at hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast. Men verden ligger ikke fast. Dramatiske hendelser i våre østlige og sørlige nærområder forsterker en utvikling hvor stadig mer av utenrikspolitikken blir innenrikspolitikk.

Regjeringen har tatt initiativ til en debatt om Norges veivalg i utenriks- og sikkerhetspolitikken. Jeg håper at debattene vi har her i Stortinget, kan fungere som veiskilt langs denne veien. Omgivelsene endrer seg i raskere tempo enn før, og det kan føre til at vi må korrigere kursen når vi ser uforutsette hendelser og situasjoner.

Sentralt er likevel vår langsiktige strategi. De krisene vi nå ser, kan være over, og nye og andre kriser kan dukke opp i morgen, om 5, 10 eller 20 år. Derfor må vi tenke langsiktig i sikkerhetspolitikken og stå fast ved våre verdier og våre interesser. Få land er mer avhengig av internasjonale institusjoner og klare internasjonale spilleregler enn oss.

Utenriksministeren presenterte en verden full av kontraster i sin redegjørelse til Stortinget. La meg starte med noen kommentarer til de gode nyhetene, viktige framskritt som er viet stor plass: Med Paris-avtalen under COP 21 fikk vi den første rettslig bindende klimaavtalen med reell

global deltakelse fra alle land. Det skaper et godt grunnlag for å bekjempe trusselen som kommer av globale klimaendringer. FN vedtok i fjor nye bærekraftsmål, som skal erstatte tusenårsmålene.

Vi har sett fredsskapende utvikling i flere land og på flere områder. Atomavtalen med Iran, fredssamtalene i Colombia, mer åpenhet i Myanmar og Venezuela er blant disse.

Vi opplever økonomisk vekst i både Asia og Afrika, vi ser også framgang i WTO-forhandlingene, samtidig som den globale fattigdommen reduseres og flere barn får utdanning og bedre helsetjenester.

Utdanning, særlig for jenter og kvinner, er nøkkelen til en varig vei ut av fattigdom. Fortsatt har 58 millioner barn ikke tilgang til skolegang. Derfor er hovedsatsingene på utdanning for jenter og barn i krise- og konfliktområder, humanitær bistand og innsats i sårbare land de viktigste bidragene for å lindre nød, hjelpe flyktninger i nærområdene og hindre at nye kriser oppstår.

Utenriksministeren redegjorde også for de negative utviklingstrekkene verden står overfor: klimautfordringene, framveksten av terrororganisasjoner, epidemier og et stort antall humanitære katastrofer som setter verdenssamfunnet på prøve, og som er avhengig av gjensidig tillit og samarbeid for å kunne løses. Ansvaret hviler ofte på FN og den multilaterale orden, men hvert enkelt land må også bidra til handling.

Flere stater som etter den kalde krigen gikk fra å være kommuniststater til liberale demokratier, opplever nå internt og eksternt press på demokratiske institusjoner. Vi må bidra til å fremme universelle menneskerettigheter, også på vårt eget kontinent, Europa.

Situasjonen har i det siste også forverret seg langs Europas sørlige grenser. Urolighet og politiske omveltninger har forplantet seg og utgjør nå en sikkerhetsrisiko for vår del av verden. Vi ser at land i Europas nærområder i sør opplever en radikaliserings og en voldelig ekstremisme som ikke kjenner landegrenser. Det mest prekære er situasjonen i Syria og i nabolandene. Krigen i Syria har pågått i over fem år, noe som har ført til en av de verste og største humanitære katastrofene siden annen verdenskrig.

Jeg tror vi må erkjenne at verdenssamfunnet, til tross for gode intensjoner, ikke var i stand til å fatte konsekvensene av at Sikkerhetsrådet ikke kom med løsninger som stanset Assads maktogrep mot egen befolkning. Nå sitter vi igjen med en dyr lærepenge. I Syria alene er nær 5 millioner flyktninger, og 7 millioner er internt fordrevne. President Assads overgrep har vært med på å øke ISILs framvekst og spredning til Irak og andre land i regionen.

Det gjør det ikke lettere at mange aktører nå spiller inn i konfliktbildet. Involvering fra regionale makter som Iran, Saudi-Arabia og Tyrkia – og Russland, som har sluttet seg til krigføringen på Assads side – gjør ikke situasjonen noe enklere.

Det det syriske folk trenger, er støtte til moderate krefter som bidrar til en politisk løsning. Under et besøk i Oslo i desember uttalte FNs spesialutsending til Syria, Staffan de Mistura, at han så anledninger til en løsning, et lys i tunnelen, på det som er blitt kalt hans «mission impossible».

Flyktningkrisen har ført til et langt sterkere engasjement også i europeiske land. ISILs framvekst har ført til et nytt interessefellesskap mellom ellers motstridende parter, men Russlands militære inntreden i Syria krever koordinering av innsatsen og en felles oppfatning mellom USA og europeiske land om hva som skal til for å oppnå regimeendring og fred i landet. Saudi-Arabia og Iran, som har nøkkelen til å løse konflikten fredelig, er selv i en stedfortrederkrig mellom sunnier og sjiaer i Jemen og har fryst sine diplomatiske forbindelser.

Vi trenger en internasjonal kraftsamling for å løse krisene og konfliktene i Midtøsten og Nord-Afrika for å hindre at mennesker legger på flukt. Det fordrer at vi jobber langs flere akser. Først og fremst må menneskene gis håp. Svak statlig styring, mangel på ytringsfrihet og høy arbeidsledighet er roten til fortvilelse. Myndigheter i utsatte land med svak statlig styring må ta folks opprør på alvor. Samtidig må det slås ned på terrorisme og radikaliserings.

Norge har, som demokratisk overskuddsnasjon, mulighet til å spille en tilretteleggerrolle for fred innad i og mellom landene i regionen. Vi har bidratt langs flere akser. Som medlem av den flernasjonale anti-ISIL-koalisjonen er Norge med på å trene opp kurdisk peshmerga og den irakiske hæren, slik at de står bedre rustet til å slå ned på terroristene i ISIL.

Vi var en gruppe fra Stortinget i Erbil i Nord-Irak nylig og traff mange dedikerte norske soldater på oppdrag. Jeg vil berømme deltakelsen og innstillingen hos de norske militære som bidrar til treningsoppdraget der. Det er vi svært takknemlige for.

Organisert kriminalitet, især menneskesmugling, utgjør et økende problem. Mange flykter, men mange reiser også med falske forhåpninger, gitt dem av menneskesmuglere. Asylantene som kom over Storskog i fjor, kom fra 46 land, ikke bare Syria.

Det er nå essensielt å få på plass løsninger som begrenser menneskesmuglingen og reduserer migrasjonspresset mot Europa. Uttalelsene fra EUs ledere fra toppmøtet i helgen viser at EU diskuterer nytenkende grep som kan bidra til å bedre situasjonen. Det viktigste er at vi får nye tiltak som får effekt på tilstrømmingen til Europa og Norge, og at de kan hindre at flere liv går tapt i Middelhavet.

I Norge ønsker vi en streng, men rettferdig politikk for å håndtere flukt og migrasjon, og vi skal fortsatt gi beskyttelse til dem som trenger det. Norge er en stor bidragsyter, og støtten til humanitære formål øker i 2016 til nærmere 5 mrd. kr for å møte de store og økende humanitære behovene i verden som er resultat av krig, konflikt og naturkatastrofer. På givnerkonferansen i London ga Norge et tilsagn om 10 mrd. kr til fordrevne syrere i regionen.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen preges nå av økt uforutsigbarhet og usikkerhet, der den internasjonale rettsorden slik vi kjenner den, er under press. Russland fører en mer aggressiv utenrikspolitikk. Medvedev snakker om en ny kald krig – vår statsminister tilbakeviser heldigvis dette. Men Russland har utviklet en betydelig økt militær evne, med vilje til å bryte folkeretten og bruke militær makt for å fremme sine interesser.

Nordområdene er i sterkere grad blitt et strategisk om-

råde, som kan utløse et spekter av hendelser. Det krever suverenitetshevdelse og tilstedeværelse, avskrekking og beroligelse.

Den internasjonale rettsorden kan komme ytterligere under større press i en multipolar verdensorden, der nye stormakter og – viktigere – ikke-statlige aktører utfordrer dagens lover og regler. Da vil det bli enda viktigere for Norge å understøtte en FN-ledet verdensorden og stå sammen med våre NATO-allierte, våre nordiske og europeiske venner og andre som støtter en fri og demokratisk verden.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [09:22:56]: I sin utenrikspolitiske redegjørelse forrige uke påpekte utenriksministeren at verden står foran større utfordringer enn på lenge. Jeg vil påstå at de er større enn noen gang.

Utenriksministeren har imidlertid også rett i at ikke alt er negativt. Det er områder hvor utviklingen synes å gå i riktig retning. Paradokset er imidlertid at disse områdene har begrenset interesse og engasjement hos det brede lag av folket. Bekymringen folk flest gir uttrykk for, er sjelden relatert til klimaavtalen i Paris, WTO-forhandlingene, atomavtalen med Iran eller vedtak om nye bærekraftsmål. Man kan mene at disse sakene er viktige, men de er ingen kioskveltere for mannen i gata.

Det er imidlertid svært positivt for oss alle at den globale fattigdommen reduseres, at flere barn får utdanning, og at den økonomiske veksten fortsetter i deler av Afrika og Asia. Det er derfor viktig at disse landene evner å videreutvikle sine demokratier, og at korrupsjonen opphører. Fra vår side bør vi vise solidaritet, ikke først og fremst gjennom avhengighetsskapende bistand, men gjennom handel. Dersom velutviklede land beskytter sine markeder, vil den økonomiske veksten vanskelig kunne vedvare.

På samme tid som vi ser positive trekk, er befolkningsveksten i mange av de samme landene svært bekymringsfull. Befolkningsveksten vil i seg selv kunne nulle ut de fremskrittene vi har sett de senere årene. Ifølge FN vil verdens befolkning øke fra 7 milliarder til 10 milliarder i 2050. Det betyr at jordens befolkning øker med 225 000 mennesker hver eneste dag – det betyr Bergen by hver eneste dag. Dessverre blir denne utfordringen i liten grad adressert.

EU slites fra flere kanter, og det er stor sjanse for at det EU vi ser i dag, på sikt ikke vil overleve. Det bør ikke nødvendigvis være negativt for medlemslandene, ei heller for Norge. Nasjonale grenser betyr ikke stans i internasjonal handel, men at mer myndighet, råderett og demokratisk kontroll føres tilbake til nasjonalstatene. Våre naboland vil fortsatt være våre naboland og våre viktigste handelspartnere. Samtidig vil en slik utvikling sannsynligvis også føre til mindre frustrasjon blant folk flest – eller mindre populisme, slik Medie-Norge ynder å omtale det.

Svært mange europeere er bekymret for fremtiden. Mange føler at deres nasjonale identitet svekkes, og at tradisjonelle nasjonale fellesskap forvitrer. Videre er den økonomiske veksten svak og arbeidsledigheten mange steder høy. Stadig flere føler at disse bekymringene ikke blir adressert av politikere med makt og innflytelse. Misnøyen med politikere skyldes flere forhold. Mange føler at av-

standen til beslutningstakere er stor, mange føler at beslutningene blir rettsliggjort og demokratets spilleregler satt til side. Men særlig viktig er politikernes manglende vilje og evne til å ta inn over seg den frustrasjonen mange føler knyttet til innvandringen fra muslimske land. Man må gjerne påstå at integreringen er vellykket, slik representanten Kolberg gjorde i Politisk kvarter på NRK i dag morges, men det blir ikke noe mer riktig at den grunn. Sannheten er imidlertid at de fleste opplever segregering, og at parallellsamfunn etableres. Der ser vi at våre frihetsverdier utfordres, og at etablert vestlig livsstil avvises. Politikere flest omskriver problemene og leter etter andre årsaker enn de åpenbare, ofte fordi de er ubehagelige, men kanskje enda mer fordi man da risikerer å bli utsatt for mediens kollektive fordømmelse – et samlet mediekorps som gjennom ledere, kommentarer og intervjuer med hverandre ikke ønsker å informere, men belære.

Det er denne opplevelsen som fører til at velgere forlater de etablerte og historisk største partiene. Det kalles demokrati. Det er uttrykk for verken høyre- eller venstrepopulisme, ei heller dumskap eller trolldom. Det skyldes at deres bekymringer ikke blir adressert, og at de selv blir stemplet og stigmatisert. Og her er både de konservative og sosialdemokratene i en krise. De har fjernet seg fra folket. Det er altså ikke kun Europas sosialdemokrater som sliter, men også de konservative partiene. Europarådets leder må gjerne omtale dette som nynasjonalisme og andre fyndord, men det hjelper altså ikke – det er frustrasjon der ute som må adresseres.

På grunn av dette dukker en presidentkandidat som Donald Trump opp – opp av en hatt, vil mange si, men det er nettopp derfor han dukker opp. Legg gjerne til Bernie Sanders, som tradisjonelt vil bli oppfattet som en fremmed fugl i amerikansk politikk.

I et demokratisk samfunn skal kritikk fra opposisjonen oppmuntres, ikke bringes til taushet, uttalte en talsmann for Det hvite hus for noen dager siden. Han viste ikke til norske medier, men til tyrkiske myndigheters nedstenging av Tyrkias største opposisjonsavis, Zaman.

Utviklingen i NATO-landet Tyrkia er svært bekymringsfull. At landet setter til side demokratiske spilleregler, kan ikke aksepteres. NATO-alliansen er ikke kun tuftet på kollektivt militært forsvar av geografiske grenser. Den er også et kollektivt forsvar av demokratiet, hvor pluralisme og ytringsfrihet er et av de viktige og bærende elementene.

At Tyrkia på samme tid bedriver utpressing av Europa gjennom å kreve overføring av nye milliarder euro, samtidig som EU presses til å ta imot nye titusentalls flykninger, er verken et NATO-land eller et potensielt EU-land verdig. Som ikke-medlem i EU burde Norge ikke delta i dette flyktningspillet. Og gjør vi det, må det kun gjelde 3 500 av de ekstra syriske 8 000 flykningene som Arbeiderpartiets landsmøte ønsket velkommen. At Erdogan også har tvunget gjennom visumfri adgang for tyrkere til EU, viser at Tyrkia har fått i både pose og sekk.

Tyrkias diplomatiske spill kan imidlertid slå tilbake på landet selv. Landets mange krav kan føre til at det etter hvert ikke finnes noe EU å slutte seg til. Da har Tyrkia skutt seg selv i foten.

NATOs utfordringer med Tyrkia forsterkes av USAs økende skepsis til å opptre som garantisten for fred og sikkerhet i Europa. USA forlanger at NATO-landene i større grad prioriterer forsvar av egne land. Dette er noe også Norge må ta inn over seg. Langtidsplanen for Forsvaret må adressere dette på en troverdig måte.

Det er bekymringsfullt når representanten for Republicans Abroad i Norge, Vincent Eugene Francis Baugh, uttrykker: USA vil ikke lenger være Europas nasjonalgarde eller Europas «kjerring». Bygg deres egen hær. Vi er isolasjonister.

Baugh hevder også at en republikansk president i Det hvite hus vil bygge et bedre forhold til Russland. Det bringer meg til et annet utenrikspolitisk dilemma.

Jeg velger å tolke utenriksministerens beskrivelse av Norges forhold til Russland som et forsøk på forsoning. Fremdeles er bekymringene og anklagene vel kategoriske, men ministeren skal ha honnør for at han la betydelig mer vekt på ønsket om et godt naboskap, et godt praktisk samarbeid og konstruktiv dialog. Ministerens påminnelse om at også krass retorikk i seg selv kan være eskalerende, var betimelig og viktig å viderefremme i ulike internasjonale fora.

Norge har et svært aktivt globalt engasjement, en rolle som langt overgår det andre land på vår størrelse bedriver. Enkelte ganger lykkes vi, men vi kan ikke legge skjul på at vi ved flere anledninger feiler. Det skjer under vekslende regjeringer. For det er slik som utenriksministeren sa i sin redegjørelse, at vi ikke må tro at vi som utenforstående kan skape stabile og fredelige samfunn. Som et åpent og utadvendt demokrati er det imidlertid ikke unaturlig at Norge bidrar der vi har unik kompetanse, og hvor det er relevant. Det betyr imidlertid ikke at Norge i enhver sammenheng skal takke ja til å spille en sentral rolle i internasjonale fred- og forsoningsinitiativ. Enkelte ganger gjør vi klokt i å spille annenfiolin eller ikke å delta i orkesteret i det hele tatt.

Det er viktig at Norge opprettholder et godt og nært forhold til Israel. Det betyr utvidet samarbeid på flere felter. Det er derfor positivt at den tidligere visegeneraladvokaten, oberst Eli Bar-On i den israelske hæren, har vært i Norge for å lære det norske forsvaret om god krigsmoral.

Den israelske hæren er kjent for å holde en høy etisk standard og har god opplæring for sine soldater i hvordan de skal oppføre seg og følge krigens regler. Som generaladvokaten i Forsvaret, Lars Morten Bjørkholt, fremhever, har Israel et system som er gjennomprøvd. De er oppe i situasjoner hele tiden og er fra tid til annen i krig. Derfor er det interessant å se på hvordan systemet deres er. Denne formen for samarbeid bør utvides.

Notatet forfattet av sentrale UD-diplomater og som ble lekket til mediene, bør bidra til mer åpenhet om de farer som truer vårt kontinent og vår sivilisasjon. Det er positivt. Enkelte har for øvrig hevdet nøyaktig det samme gjennom lengre tid uten at mediene har latt seg påvirke i nevneverdig grad. Men det skal jeg la ligge. Det som nå er viktig, er at vi alle legger retorikk til side og fokuserer på å finne løsninger som er bærekraftig over tid. Vi trenger et globalt asylsystem som ivaretar ulike legitime nasjonale inter-

esser, og som samtidig sikrer beskyttelse for alle som er på flukt fra krig og forfølgelse.

En klok måte å gjøre dette på vil være å etablere ett eller flere store permanente FN-finansierte asylmottak i asylantenes geografiske nærrområder. Jordan kan være ett alternativ, men land i Afrika og Asia bør også kunne være aktuelle. Mennesker som ankommer et europeisk land og påberoper seg asyl, vil bli transportert til et av disse mottakene. En slik ordning vil fjerne all smugling av mennesker til Europa. På mottakene vil asylsøknadene – i motsetning til i dag – bli behandlet etter de samme kriteriene. Alle med et reelt behov for beskyttelse innvilges flyktningstatus og får beskyttelse i et trygt land på midlertidig basis. Alle FN-land må ta imot flyktninger i henhold til størrelse, folketall og økonomi. Finansieringen vil skje ved å bruke samme finansieringsnøkkel som i FN. All nasjonal behandling av asylsøknader opphører.

Arbeiderpartiets leder har etterlyst en mer aktiv utenriksminister i flyktningsspørsmål i et sitat fra en radiodebatt: Utenrikspolitikk har blitt innenrikspolitikk, og jeg savner den utenrikspolitiske dimensjonen.

Dette høres fint og storslaget ut, men for de fleste fremstår dette kun som fjong retorikk. Det vil derfor være interessant å få rede på hvilke konkrete utenrikspolitiske tiltak Arbeiderpartiets leder ønsker at utenriksministeren iverksetter for å møte utfordringene. Det er ingen kunst å kritisere. Det vi trenger, er løsninger – løsninger som virker, og som svarer på de utfordringene Europa står overfor.

Ingerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Knut Arild Hareide (KrF) [09:32:53]: Som utanriksministeren påpeikte i den breie og gode utgreiinga si, er den utanriks- og sikkerheitspolitiske situasjonen no krevjande. Europa strevar med å handtere den store tilstrøyminga av migrantar og flyktningar. Minst like viktig er kva som kan gjerast langsiktig for å fjerne dei djupare årsakene til at millionar av menneske er på flukt, frå krig, konflikt og fattigdom.

Flyktning- og migrasjonsbølga inn mot Europa har sett EU og europeisk samarbeid på prøve. Den prøva er til no ikkje bestått. Dette såg me da EU i fjor vedtok å fordele 40 000, deretter 120 000 asylsøklarar. Å gjere eit vedtak er éin ting, noko anna er å gjennomføre det. Av dei i alt 160 000 asylsøklarane som skulle fordelast på land, er faktisk berre nokre hundre tatt imot. Vedtaka blir saboterte. Snever nasjonal interessetenking har fått ei rekkje land til å torpedere ei solidarisk løysing.

Dette viser korleis internasjonalt samarbeid kan mislykkast dersom eigeninteressene får bestemme utanrikspolitikken. Utanrikspolitikken kan ikkje berre vere interessebasert; han må vere verdibasert også. Utan det finn me vanskeleg felles og berekraftige løysingar på vår tids globale utfordringar.

No fører EU forhandlingar med Tyrkia om ein avtale som skal gi betre kontroll med migrasjonen, stoppe den livsfarlege båttransporten og ta bort profittmoglegheitene

for kyniske menneskesmuglarar. Den avtalen me no ser konturane av, kan kanskje bidra i den retninga, men enno er det mange uavklarte spørsmål og for tidleg å felle nokon dom. Noka perfekt løysing blir det neppe. Noreg må bidra konstruktivt til ei løysing som får slutt på dagens kaos.

Som utanriksministeren så riktig påpeikte, finst det viktige drivkrefter bak migrasjonskrisa i krig og samanbrot av statsstrukturar i Midtausten og Nord-Afrika og mangelfull internasjonal krisehandtering. Underfinansierte bistandsappellar har sin pris. Også demografiske trendar i desse regionane spelar inn – med befolkningsvekst, fattigdom og konflikt.

Dette bekreftar på nytt ei gammal erfaring:

Krisene kan ikkje møtast med berre kortsiktig nødhjelp. Det viser migrasjonskrisa. Det viser fattigdommen og konfliktane bak flyktningstraumen. Det viser epidemiar av ebola i Afrika og av zikavirus i Latin-Amerika.

I alle desse tilfella trengst langsiktig utviklingsarbeid for å fjerne røtene til problema. Folk må frigjerast frå fattigdom, få utdanning og rettar, sikrast helsetenester som forhindrar epidemiar, og få fridom og demokrati i staden for undertrykking og diskriminering.

Norsk utviklingspolitikk står for ei slik langsiktig linje i kampen mot fattigdom, i rettsarbeidet og i freds- og forsoningsarbeidet. Det må me slå ring om.

Ved at me auka bistandsramma gjennom budsjettforhandlingane i fjor haust, sikra me også auka rammer for humanitær bistand og anna hjelp i kriseområda. Det gav større handlefridom, slik at Noreg no kan gi store og nødvendige bidrag til flyktningbistand i nærområda i og rundt Syria.

Viljen i verdssamfunnet til å gi bistand må ein ikkje ta for gitt. Dei som set snevre eigeninteresser først, finn alltid grunnar til å kutte i bistand og bruke han til eigne interesser snarare enn å kjempe mot fattigdom. Nokre land har dessverre kutta i bistanden som blir overført til fattige land og kriseramme område.

Lat meg til slutt seie meg einig med utanriksministeren når det gjeld betydinga av stabilitet i nordområda. Det finst kritikkverdige forhold ved russisk politikk som krev norsk tydelegheit. Men like tydelege og konsekvente må me vere når me skal vidareutvikle det gode nabosamarbeidet me har med Russland i nord. Det er viktig både for næringsutvikling og felles sikkerheit, for ansvarleg fiskeriforvaltning, for miljøet, for skipstrafikk, søk og redning – og mykje meir.

Liv Signe Navarsete (Sp) [09:37:58]: Eg vil takke utanriksministeren for ei utfyllande og god utgreiing sist veke.

Utanriksministeren slo fast at den viktigaste oppgåva til alle regjeringar er å tryggje landet sitt og borgarane sine.

Om få veker, forhåpentlegvis, vert neste langtidsplan for Forsvaret lagd fram for Stortinget. Det er ei av dei viktigaste sakene me skal handsame i løpet av perioden. Noreg vil kunne møte mange ulike alvorlege trugssmål mot nasjonal tryggleik i åra som kjem. Forsvaret må kunne utføre fleire oppgåver og sikre oss mot eit breitt spekter av trugssmål. Denne debatten kjem me tilbake til etter kvart, når re-

gjeringa har lagt fram og innfridd sine løfte i forsvarspolitikken.

Utanriksministeren peika på at me no ser ei rivalisering mellom stormakter i Syria. Førre månad melde m.a. Reuters at Tyrkia bad om allierte bakkestyrkar til militære operasjonar i Syria. Den spente situasjonen som ein i dag har mellom Tyrkia og Russland, burde ikkje gjere det meir aktuelt for Noreg å sende bakkestyrkar til Syria.

Senterpartiet har gått imot norske militære bidrag i Syria. Lærdomen frå intervensjonskrigar dei siste tiåra er at dersom ein ikkje har ein heilt klar plan for kva ein skal oppnå, korleis ein skal oppnå dette, og korleis ein skal sikre fred på lengre sikt, bør ein ikkje nytte militære intervensjonar. Me har åttvara mot å delta i ein konflikt der det kan synast som om me tek sida til ein part, i ein konflikt med religiøse undertonar.

Utanriksministeren slo fast i talen sin at WTO vert utfordra av fleire store handelsavtalar som no er under oppsegling. WTO, som det leiande organet for regulering av handel, er i Noregs handelspolitiske interesse.

Eg finn den begeistringa fleire av statsrådene i regjeringa synest å uttrykkje for TISA- og TTIP-avtalane, noko underleg. Også utanriksministeren nytta høvet i talen sin til å teikne eit skremmebilete for Noreg om me ikkje vert ein del av TTIP-avtalen.

Me ser no store endringar skje, både i europeisk og i amerikansk politikk. Seinast for to dagar sidan vart det klart at Bernie Sanders, svært overraskande for mange, har vunne nominasjonsvalet i Michigan. Ei av sakene han har markert tydeleg standpunkt i, er kampen mot ukontrollert frihandel. Det er ikkje så rart. Stadig fleire amerikanarar føler på konsekvensane av ein handelspolitikk der utflyttinga av arbeidsplassar har vore sett på som uproblematisk, ja nær ei naturlov, og under alle fridomar som rår i handelspolitikken.

Detroit er ein av byane der frustrasjonen er stor. Medan det tidlegare budde 1,8 millionar menneske i Detroit, bur det no vel 700 000 der. Der folk tidlegare fekk både godt betalte og trygge arbeidsplassar i industrien, møter folk no arbeidsløyse eller utrygge og dårlege arbeidsplassar.

Nobelprisvinnaren i økonomi i fjor, Angus Deaton, åttvara i DN 4. desember i fjor om at noko dramatisk var på gang. Han slo fast at demokratiet i Vesten var trua av aukande økonomisk ulikskap. Dette sa Deaton:

«John M. Keynes sa at pengepolitikk var som å slippe en murstein på en gummistrikk. Ingenting skjer før den plutselig spretter tilbake og treffer deg i ansiktet. Det samme kan være tilfelle med ulikhet: Man kan strekke og strekke strikken, men en dag smeller den tilbake. Problemet er at vi ikke vet hva som vil treffe oss.»

På spørsmål om kva han frykta, sa han:

«Jeg bekymrer meg for den ekstreme ulikheten. Den kan gå på bekostning av demokratiet. Veldig rike mennesker kan ta over demokratiske prosesser på bekostning av oss andre. Det er en fare for at det kan skje.»

Eg og Senterpartiet har markert motstand mot dei nye handelsavtalane som vert forhandla fram. Uroa vår er at avtalane vil skape større økonomiske ulikskapar,

og, minst like viktig, at dei vil innsnevre demokratiet.

Me som folkevalde må sjå samfunnet som ein heilskap. Samfunnet består ikkje berre av ei rekkje enkeltindivid som nyttemaksimerer sitt eige konsum i ein fri marknad. Å handsame naturressursar, kapital og arbeidskraft som alle andre varer, der verdien og tilbodet berre vert styrte av frie marknadskrefter, har tidlegare vist seg å vere feil, med katastrofale konsekvensar. Historia viser at dette banar vegen for framvekst av autoritære regime. I dag ser me igjen tendensar til dette.

Utanriksministeren understreka betydinga av eit samfunn basert på tillit og samhald. Tilliten me har i Noreg, både mellom kvarandre og mellom dei folkevalde og folk flest, er den viktigaste ressursen me har. Det er heva over all tvil at samfunn med små ulikskapar er samfunn med høgare tillit mellom borgarane. Globaliseringa medfører eit sterkt press i retning av større ulikskapar. Medan eigarar av kapital får fleire investeringsmoglegheiter, opplever vanlege arbeidarar hardare kamp om jobbar og negativt press på løna.

Kva er vårt viktigaste middel mot større ulikskapar? Det er fellesskapen i nasjonalstaten. Denne fellesskapen sikrar me best gjennom gode offentlege tenester der alle har tilgjenge til like god skule, like gode legar, osb. Noreg må ikkje under noko omstende inngå handelsavtalar som legg press på å liberalisere tenester som kvar enkelt innbyggjar er sikra i dag. Om me tillèt dette, vil Samhalds-Noreg verte svekt, noko me alle vil tape på.

Trine Skei Grande (V) [09:43:13]: Jeg vil også begynne med å takke utenriksministeren for en god og veldig bredt anlagt redegjørelse, sjøl om den nok hadde en dyster undertone. Vi som da har blitt bedt om å kommentere den på fem minutter, med en så stor bredde, har en krevende oppgave – spesielt når innlegg før meg presenterer proteksjonisme som det store middelet for å oppnå fred, frihet, likhet og vekst, noe jeg ikke tror funker på noen av de viktige indikatorene.

Men la meg begynne: Ustabilitet i Midtøsten tror jeg kanskje har vært snakket om herfra de siste tiårene som en av hovedutfordringene våre for fred, men det kaoset, den katastrofen og de vanskelige forholdene vi ser nå, er det lenge siden vi har sett noen konturer av. Og nøkkelen til å oppnå stabilitet – mange steder – er å begynne å jobbe med stabilitet og fred i denne regionen. Mye av nøkkelen også til verdensfred ligger nettopp i dette området, men det har kanskje aldri vært så krevende som det er akkurat nå.

Verden har blitt mindre; en krig i et land forholdsvis langt borte fra oss får innvirkning på Norge. Verden har blitt mindre, og flyktningskatastrofer fra en krig påvirker også Norge. Det som jeg syns er skremmende utviklingstrekk, er de holdningene som vekkes til live i Europa, både i ekstreme bevegelser og i at vi ser land som kikker tilbake i historien til egen storhet, for å dyrke den i sjølbildet inn i en ny tid. Vi ser det i Ungarn, vi ser det i Polen, vi ser det i Russland, og vi ser det i Tyrkia. Dette mener jeg er skremmende utviklingstrekk. Det er viktig å holde på den humaniteten og den fokuseringa på individets rettigheter

som Europa har bygd sine verdier på siden annen verdenskrig. Det er viktig at de verdiene holdes i hevd, at det holdes trykk på dem, og at de fortsatt overlever – også når de settes under press fra nasjonalistiske bevegelser, som vi ser opptrer i mange land.

Noe annet som er viktig for å oppnå stabilitet, gjør vi gjennom bærekraftsmålene, og jeg er uenig med representanten Tybring-Gjedde: Bærekraftsmålene er akkurat de sakene som angår folk på gata i deres hverdag – vekst, velstand, likestilling, klima og miljø. Det er snakk om hverdagen til folk. Jeg er veldig glad for at utenriksministeren påpeker at fattigdom, menneskerettigheter og klima gjennom bærekraftsmålene bør være viktige prosesser inn i programmet, og vi i Venstre skal prøve å løfte dem inn i arbeidet med vårt stortingsvalgprogram framover. Jeg tror at bærekraftsmålene er en god leveregel å følge hvis vi skal klare å stå for de verdiene som det er viktig å bygge samfunnet vårt på.

Klima er kanskje den mest krevende utfordringa som vi som verdenssamfunn står overfor akkurat nå. Verden trenger grønn økonomisk vekst, både for å løfte folk ut av fattigdom og for å lage et samfunn som ikke ødelegger miljøet rundt oss. Da er arbeidet med fattigdomsbekjempelse, matvaresikkerhet, viktig å se også i et klimaperspektiv.

Så til det eneste som jeg syns var lite nevnt i utenriksministerens redegjørelse, nemlig kvinners situasjon og likestilling. Dette går i feil retning i en rekke land. Også i Europa ser vi at likestilling og kvinners situasjon går i feil retning. Jeg mener det er viktigere å løfte kvinners situasjon, likestilling og kvinnerettigheter høyere opp på agendaen. Det er de som kommer først under press i de nasjonalistiske bevegelsene som vi nå ser vokse fram, og vi ser at kvinnerettighetene er viktige å holde på, for utfordringa er at mange land, både i Europa og andre steder, går i direkte feil retning.

Så det er min utfordring til utenriksministeren, å løfte kvinners situasjon høyere, for jeg tror det er en av nøklene til også å klare å løse de andre utfordringene. Det er klart at i kampen mot fattigdom er det det å hjelpe kvinner ut av fattigdom som er nøkkelen til å klare å løfte hele samfunn ut av fattigdom.

Bård Vegar Solhjell (SV) [09:48:25]: Eg vil òg takke utanriksministeren for ei analytisk sterk utgreiing.

Med den dystre undertonen kan det kanskje vere verdt å begynne med å seie at 2015 nok òg samtidig var det året nokosinne i historia som for gjennomsnittsverdsborgaren var best. Store delar av verdas befolkning opplever faktisk framgang. Det er òg verdt å minne oss på at 2015 var eit suksessår – eit uventa suksessår – for internasjonalt diplomati. Paris-avtalen på slutten av året kom etter fleire andre multilaterale suksessar, noko vi gjennom mange år har hatt lite av. Det er såpass at det kanskje kunne vere verdt å undersøkje litt nærmare kvifor det gjekk ganske bra i ein del prosessar i 2015.

Men det var òg året då det voks fram – eg vil kalle det – ei fundamental uro hos meg og eg trur hos mange andre når det gjelder situasjonen rundt oss, både fordi nokre langsiktige, svært alvorlege utfordringar truar oss,

og fordi vår eigen verdsdel framstår med mindre stabilitet. Det er det eg vil kalle fundamentalt globaliserte eller gjennomført globaliserte utfordringar. Verdas land har lenge vore gjensidig avhengige av kvarandre, men eg trur det vert tydeleggjort og sett på ein heilt annan måte no. På grunn av teknologi, og ikkje minst spreiring av teknologi, kan menneske i fattige land sjå dei enorme globale forskjellane. Dei kan få informasjon om kva som skjer, anten det er om slektingar eller andre som er på flukt i Europa. Og vi kan tydelegare oppleve konsekvensane av dei store globale utfordringane knytte til flyktningar eller til klima.

Dei store utfordringane som er knytte til flyktning- eller migrasjonssituasjonen og til klimaet, har òg det spesielle ved seg at årsakene fundamentalt ligg utanfor vår direkte kontroll. Det er reelt store globale utfordringar. Vi er kanskje vane med å tenkje sånn om verda at fattige land i sør er avhengige av rike land i nord, men i begge desse utfordringane er biletet snudd. For å løyse dei utfordringane er vi når det gjeld klima, heilt avhengige av dei store utleppslanda i sør, og når det gjeld flyktningar, av t.d. Midtausten og andre delar av verda.

Det tredje som eg vil leggje vekt på som ein del av denne uroa, er at ting vi kanskje har teke ganske for gjeve i vår eigen verdsdel, no er reelt utfordra og problematisert. Vi opplever det eg vil kalle ei langvarig økonomisk og sosial krise, med auka ulikskap i Europa og med massearbeidsløse i mange land, sånn at ein no kan stille spørsmål ved heile fundamentet for den modellen, kanskje det viktigaste framskrittet i vår verdsdel i det førre hundreåret. Vi har truleg òg vant oss til eit stabilt forhold til Russland, som no vert utfordra. Ikkje minst er fundamentale demokratiske verdiar i tilbakegang i viktige land i og rundt Europa etter det vi har opplevd som tiår på tiår med like klar framgang. Ein slik situasjon stiller krav til korleis vi tenkjer om vår eigen utanrikspolitikk og vilje til å utvikle han. La meg kort ta fire punkt som eg synest er viktige.

Representanten Halleraker sa at hovudlinjene i norsk utanrikspolitikk ligg fast, noko som har vore sagt i alle utanrikspolitiske debattar eg har delteke i. Så la han til: sjølv om verda er i stor endring. Det er i alle fall grunn til å stille seg spørsmål om logikken i det: Verda forandrar seg, men vi står fast. Ein kunne kanskje ta det motsette utgangspunktet: Verda utviklar seg, og vi treng å utvikle oss. Ingen ønskjer total stillstand. Ingen ønskjer å snu opp ned på alt. Men viss «mindsettet» er utvikling, trur eg kanskje vi kjem litt lenger enn med «mindsettet» alt må vere som før. Det er bra med brei einigheit om ein del ting, men der det vert tenkt for likt, vert det tenkt for lite. Så kanskje skulle vi vri «mindsettet» frå at konsensus er det overordna viktige, til at det å få god meiningsbryting utvidar og utviklar oss.

Alle i ein vanskeleg situasjon tenkjer på sine kortsiktige interesser og si eiga sikkerheit, og det er nødvendig, men meir nødvendig er det å nedkjempe dei langsiktige årsakene til dei problema vi no ser, anten det er klima, flyktningssituasjonen eller krig og konflikt. Difor kan ein kanskje seie at idealismen er den nye realismen. Våre langsiktige interesser er òg avhengige av det.

Rasmus Hansson (MDG) [09:53:48]: Takk til utenriksministeren for en god redegjørelse. I disse dager blir Norges vilje til å stå opp for konkrete og grunnleggende menneskerettigheter satt på prøve.

Det er også en utenrikspolitisk prøve. Europeiske statsledere ønsker nå en avtale hvor alle flyktninger som kommer seg levende til Hellas via Tyrkia, skal sendes tilbake, også syriske krigsflyktninger. Til gjengjeld skal EU hente like mange syriske kvoteflyktninger fra Tyrkia. Det har regjeringen vært positiv til, men FNs høykommissær for flyktninger sier som kjent at kollektiv utvisning av utlendinger er forbudt etter Den europeiske menneskerettskonvensjon. Hvis vi støtter brudd på menneskerettighetene, er vi også medansvarlige for dem. Så jeg ber utenriksministeren kommentere hvorvidt Norge faktisk vil arbeide mot kollektiv utvisning og automatisk retur av flyktninger til tredjeland.

Atomavtalen med Iran begrenser atomtrusselen og åpner nye muligheter. Her fortjener regjeringen ros for sitt bidrag til avtalen. Samtidig må jeg beklage den uforpliktende kompromissformuleringen som vi nettopp fikk om Norges syn på et internasjonalt forbud mot atomvåpen. Norge bør kunne si tydelig fra at en atomvåpenfri verden er vårt mål. Miljøpartiet De Grønne er uenig i at et langsiktig mål om avskaffelse av atomvåpen skal være noen trussel mot NATO-samarbeidet.

Den aller viktigste forutsetningen for fred mellom mennesker er at folk har et akseptabelt og trygt livsgrunnlag. Den farligste konsekvensen av klimaendringer, artstap og økosystemødeleggelse er at det kan svekke menneskers livsgrunnlag, og det kan tvinge virkelig store antall mennesker ut i vandring og konflikt. Derfor er økonomiske og politiske investeringer for å bevare framtidens livsgrunnlag noe av det viktigste Norge kan gi til en internasjonal trygg framtid. Forestillingen om at Norge gjør verden en tjeneste som pådriver for fortsatt tradisjonell oljeavhengighet og stadig mer forbruk, er feil, og forestillingen om at resten av naturen må ofres for å oppnå kortsiktige klimagevinster, er en misforståelse. En effektiv og moderne norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk må gjøre det motsatte.

FNs nye bærekraftsmål som regjeringen har signert, oppsummerer de globale målene som også Norges internasjonale næringspolitikk, sikkerhetspolitikk og interessepolitikk må bidra til. Bærekraftmålene ligner for øvrige mye på De Grønnes politikk. Innen 2030 skal verden bl.a. ha bekjempet klimaproblemene, gitt alle tilgang på fornybar energi og gjenoppbygd jordas økosystemer, og ikke minst ha sikret bærekraftig produksjon og forbruk. Jeg nevner at Stortinget snart skal debattere De Grønnes forslag om bærekraftig forbruk i Norge, og det er fortsatt mulig for flertallet å ta dette forslaget alvorlig.

De Grønne har lenge argumentert for at vi må forlate floskelen om at Oljefondet ikke er et politisk virkemiddel. Gjennom så smått å avvikle kullinvesteringer og åpne opp for investeringer i grønn infrastruktur, er dette fondet nå på en veldig spennende og positiv vei. Med Oljefondet som strategisk utenrikspolitisk virkemiddel kan Norge bidra mer. Vi må investere i bærekraftig utvikling og fjerne

fossile investeringer, og vi må begynne å tjene penger på å gjøre verden tryggere.

Et konkret signal vil være å gjøre norsk energibistand fornybar og fossilfri. Regjeringen har som kjent kuttet knallhardt i norsk bistand til ren energi, mens superkorrupte regimer fortsatt får oljebistand. Det er interessant om utenriksministeren kan kommentere og bekrefte, eventuelt, at bistand til ren energi vil bli prioritert foran oljebistand i kommende statsbudsjett.

Et annet signal ville være nytenking om sikkerhetspolitikken i nord. Vi er nødt til å skissere en nordområdepolitikk der levende ressurser i et Arktis under voldsom klimaendring er grunnpremisser, ikke forventninger om olje og gass. En god start ville selvfølgelig være å bruke 650 mill. kr til å utvikle Svalbard til et fornybarsamfunn, og ikke helle det i gamle kullgruver.

Klimaavtalen fra Paris er langt mer enn en klimaavtale. 195 land sa seg i praksis enige om at verden må skape en fornybar framtid. Det er et meget kraftig signal til verdens næringsliv og investorer. Det er ikke en endring som skjer i morgen, men den kan komme til å skje vesentlig raske enn tradisjonelle analyser tilsier. Det må norsk utenrikspolitikk ta inn over seg. Da vil også norsk utenrikspolitikk ruste seg best til å bygge videre på de tross alt positive utviklingstrekkene som vi ser, sammen med mørke skyer, på den internasjonale horisonten.

Utenriksminister Børge Brende [09:59:35]: Takk for mange gode innlegg og en god debatt så langt. Vi står overfor en mer utfordrende utenriks- og sikkerhetspolitisk situasjon enn på lenge. Det som ligger fast, er de verdiene som styrer vår utenriks- og sikkerhetspolitikk, verdier som har bidratt til at vi har kommet dit vi er i dag. Det er menneskerettigheter, det er FN-pakten, og det er vårt aktive internasjonale engasjement.

Det er ikke noen tvil om at vi utfordres av migrasjonskrise, voldelig ekstremisme, destabilisering i våre nærområder, et mer uforutsigbart Russland og maktskifter i den etablerte verdensorden. Det utenrikspolitiske alvoret preget derfor årets utenrikspolitiske redegjørelse, som flere også har påpekt. Alvoret begrunner også lanseringen av det såkalte Veivalg-prosjektet. Vi startet Veivalg-prosjektet fordi en verden i rask endring krever nytenking og debatt om utenrikspolitikken. Vi må bli bedre til å skille mellom våre vitale, viktige og andre interesser i utenrikspolitikken. Sikkerhetspolitikken blir enda viktigere, og vi må dyrke de sentrale vennskapene og alliansene. Veivalg-prosjektet gir oss en god mulighet til å skape nødvendig debatt i Norge om det nye utenriks- og sikkerhetspolitiske bildet. Det vil også ende med en stortingsmelding neste vår, som vil danne basis for en viktig debatt i Stortinget og en avklaring om eventuelle justeringer vi må foreta når verden endrer seg, men basert på de verdiene som har bragt oss dit vi er i dag – og det er langt.

Samtidig var jeg i min redegjørelse klar på at 2015 ga oss flere eksempler på at politikk virker, og at tålmodig diplomati gir resultater. Med ny og ambisiøs klimaavtale, atomavtale med Iran, fremgang i Verdens handelsorganisasjon, vedtak av nye bærekraftsmål og fremgang bl.a.

i Colombia-forhandlingene, den lengst varende væpnede konflikten i Latin-Amerika, viser at vi også har positive resultater som bør inspirere oss også på andre områder. I møte med svært krevende utfordringer er dette eksempler på at verdens land likevel klarte å komme frem til felles løsninger. Det trenger vi mer av i 2016, ikke minst i vår egen verdensdel.

Det bør ikke overraske noen at årets redegjørelse begynte i Europa. Det er i vår interesse at EU står mest mulig samlet, at Storbritannia holder fast ved EU, og at Europa tar større ansvar for egen sikkerhet. Europa står overfor historiske migrasjonsutfordringer. En bred tilnærming er nødvendig, og det må rettes mot både opprinnelses- og transitland. EU har tidligere vist seg å komme styrket ut av kriser. Vi følger nøye med på utviklingen i EUs håndtering av flyktningkrisen og nå sist forhandlingene mellom EU og Tyrkia. Møtet mellom EU og Tyrkia i Brussel denne uken var viktig, og EU-toppmøtet i Brussel den 17. mars blir enda viktigere. Rask gjennomføring av en avtale blir avgjørende, men også svært krevende, og viktige avklaringer gjenstår.

Vi må stå sammen i solidaritet med Hellas. Bare natt til i går ankom 2 000 nye flyktninger og asylsøkere fra tyrkisk side. Norge har hittil bidratt med 240 mill. kr for å hjelpe Hellas' flyktningkrise. Vi må styrke samarbeidet med Tyrkia.

Det er fem år siden krigen i Syria startet. I Syria ser det ut som om våpenstillstanden holder. Fredssamtalene må rulles i gang, og det må bygges videre på den skjøre enigheten. Men videre fremgang er ikke gitt. Vi må ikke gi opp, selv med nye tilbakeslag. Norge tar ansvar og spiller en viktig rolle i kampen mot ISIL og for fred og stabilitet i regionen, med politiske, økonomiske og militære virkemidler.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [10:04:37]: Den siste tida har det vært mye diskusjon om atomvåpen. La oss legge diskusjonen om prosess til side. Jeg tror nok at utenriksministeren gjør klokt i å ta inn over seg at flertallet på Stortinget ikke er tilfreds med hvordan utenriksministeren har fulgt opp det humanitære initiativet. Det er på Stortinget også flertall for forbud som endelig mål. Hvordan vil utenriksministeren sikre at stortingsflertallets vilje kommer til uttrykk i hans utenrikspolitiske prioriteringer?

Utenriksminister Børge Brende [10:05:15]: Flere av talerne har vært inne på og understreket viktigheten av regjeringens engasjement innenfor dette området. Norge var blant dem som støttet opp om Iran-avtalen gjennom å bidra til uttransportering og transport av uran. Vi har tatt initiativer når det gjelder verifisering av nedrustning, ikke minst av kjernevåpen, sammen med Storbritannia. Vi er en pådriver for å realisere visjonen om en atomvåpenfri verden. Det vedtaket som det nå legges opp til i Stortinget, som det er bred enighet om, og som også regjeringspartiene har sluttet seg til, danner et godt grunnlag for et videre engasjement fra norsk side – i tråd med hva den tidligere regjerin-

gen sto for, og i likhet med det denne regjeringen har stått for. Utfordringen har vært at det har vært brakt inn andre elementer, bl.a. fra Østerrikes side, som vi ikke har kunnet støtte, men nå har vi fått et bredt grunnlag som vi selvsagt skal følge opp også i internasjonale fora.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:06:36]: Det er eit paradoks at den auka flyktningtilstrøyminga me har hatt i Europa, har ført til at dei rammene vi bruker på kampen mot fattigdom, reelt sett har gått ned. Det er fordi me har eit regelverk om kva som skal bli rapportert som bistand. Det ville vere veldig uheldig om ein i samband med militærformål får moglegheit til å hente pengar frå bistandsrammer – pengar som skulle ha gått til kamp mot fattigdom, utdanning, helse, jobbskaping og arbeid for rettar i staden for å bli brukt på militære formål. Det blei dessverre gjort mindre endringar i OECD-regelverket frå givarkretsen si side for få veker sidan nettopp i den retninga. Så veit me at utanrikskomiteen så seint som i samband med budsjettet sa at Noreg skal motarbeide ei utholing av OECD-regelverket. Spørsmålet mitt er kva utanriksministeren gjer nettopp for å sikre at me ikkje får ei utholing av det regelverket.

Utenriksminister Børge Brende [10:07:45]: Norge står fritt til å bruke bistand på de områdene vi selv ønsker. Det er riktig at det skjedde noen justeringer i OECD/DAC-regelverket – tidligere utviklingsminister Erik Solheim har kommentert dette i norsk presse og mener at det er endringer som han står inne for – og som OECD, DAC-sekretariatet har foreslått. Det åpner f.eks. for at man kan bruke bistandsmidler når det gjelder at militært personell kan beskytte kvinner og barn, og at man kan bruke militære transportfly for å få inn nødhjelp hvis dette er rimeligere enn kommersielle fly. Men vi må redegjøre for dette overfor Stortinget i forbindelse med budsjettet, og hvis det er slik at Stortinget ikke ønsker at norsk bistand skal benytte seg av den åpningen som nå er gitt, vil vi selvsagt etterkomme det.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:09:05]: Verdsbanken er blant aktørane som har slått fast at økonomisk vekst i landbruket er over dobbelt så effektivt for å redusere fattigdom i utviklingsland som vekst i andre sektorar.

Noreg har gjennom strategien Matsikkerhet i et klimaperspektiv gjort store investeringar i klimasmart landbruk, kvinner i landbruket, landbruksforskning og marknadstilgang for småbønder. Strategien vart avslutta i 2015, og det er viktig at det arbeidet som er gjort der, vert teke vidare.

Landbrukssektoren spelar ei vesentleg rolle både når det gjeld jobbskaping, økonomisk utvikling, klimatilpassing, ernæring, kvinners rolle og sjølvsgatt langsiktig mattryggleik. Landbrukssektoren spelar òg ei nøkkelrolle i førebygging av humanitære kriser og sveltkatastrofar.

I arbeidet med oppfølginga av klimaavtalen i Paris vil landbrukssektoren òg vere viktig. Noreg har kapasitet og kompetanse til å ta dette arbeidet vidare. Korleis vil regjeringa sikre ei ambisiøs vidareføring av arbeidet med mattryggleik, klimasmart landbruk og klimatilpassing i landbruket i norsk bistands- og utviklingspolitikk?

Utenriksminister Børge Brende [10:10:07]: Jeg er enig med representanten Navarsete i at det å kunne øke kapasiteten innen landbruksproduksjon og matproduksjon i mange utviklingsland på en bærekraftig måte er vesentlig for fattigdomsbekjempelse. Man kan ikke hoppe over det utviklingsnivået. 60 pst. av den ikke-dyrkede, men dyrkbare marka i verden, som ikke er utnyttet, befinner seg bl.a. i Afrika. Der trengs det også veier og infrastruktur for å kunne utnytte disse områdene, men dette er ting vi må se nærmere på hvordan vi kan støtte opp om.

Hvis man øker matproduksjonen i Afrika og andre utviklingsland, som er nødvendig for å dekke egne behov, vil det også raskt komme opp spørsmål om hvordan de skal få lov til å eksportere det de produserer. Vi skal bidra til økt matproduksjon, men blir dette effektivt, må selvsagt også utviklingslandene få lov til å selge det, slik vi selger norsk laks for 70 mrd. kr årlig.

Trine Skei Grande (V) [10:11:24]: Jeg hadde egentlig tenkt å spørre om likestilling, for jeg er bekymret for de utviklingstrekkene vi ser internasjonalt. Representanten Tybring-Gjedde la fram mange punkter som jeg egentlig ikke tror er regjeringas politikk, så jeg skal ikke dra opp det, men det handler om en viss relativisme når det gjelder menneskerettigheter, som jeg synes det er interessant å høre utenriksministerens kommentarer på.

Jeg er helt enig i all kritikk som framføres mot Tyrkia, spesielt når det gjelder ytringsfrihet, som er veldig alarmerende for tida, og som jeg sjøl tok opp i møte med tyrkiske myndigheter på torsdag. Men vi ser jo akkurat like alarmerende utviklingstrekk i Russland, som en gir uttrykk for er et land man skal ha forståelse, danne allianser og ha sterkere samarbeid med. Jeg mener det er viktig å ha en tanke som holder fra land til land, og prinsipper som holder fra land til land – så kan utenriksministeren utrede litt om forholdet Tyrkia-Russland når det gjelder menneskerettigheter?

Utenriksminister Børge Brende [10:12:31]: Jeg deler representantens bekymringer, også når det gjelder kvinners rettigheter, hvor vi de senere årene har opplevd at vi må stå opp for å hindre tilbakeskritt i internasjonale forhandlinger. Representanten kan være helt sikker på at Norge har dette som en av sine hovedprioriteter. Skal vi få til utvikling, må vi også satse på kvinner. Kvinner må inn i arbeidslivet, og også kvinners rettigheter når det gjelder reprodutiv helse og seksuelle rettigheter, er viktig for denne regjeringen.

Så når det gjelder relativismen: Vi fremla en egen handlingsplan for pressefrihet for ikke lenge siden. Vi ser både i Russland og i Tyrkia at pressefriheten innskrenkes, og det må vi påtale. Det kan vi ikke ta lett på. Pressefrihet, ytringsfrihet og forsamlingsfrihet er helt grunnleggende rettigheter i et samfunn, og Norge vil alltid være på banen og reise disse spørsmålene.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:13:43]: Eg vil gje utanriksministaren ros for å vise kompromissvilje i den atomvåpendiskusjonen vi har hatt dei siste vekene. Høgre og

Framstegspartiet har no flytta seg betydeleg i retning av fleirtalet – vi skal delta i den såkalla opne arbeidsgruppa i FN og følgje opp det humanitære initiativet – og dei stiller seg bak eit juridisk rammeverk. Det er trass alt eit framsteg og eit teikn på kompromissvilje.

Men eg vil spørje om avtala mellom EU og Tyrkia. Det er for tidleg å bedømme ei avtale som ikkje finst enno. Det er openbert fleire bra ting som kan kome ut av den avtala, men det er òg fleire bekymringsverdige punkt, særleg eitt, som har fått veldig sterk kritikk frå UNHCR og ei rekke organisasjonar: Det er at flyktingar som tek seg over til Hellas frå Tyrkia, automatisk skal sendast tilbake igjen, utan nokon form for individuell vurdering. Det punktet hevdar alle desse vil stride mot internasjonal rett og mot asylretten – at ein ikkje kan få prøvd søknaden sin. Mitt spørsmål er: Vil utanriksministeren og Noreg arbeide for å endre dette punktet til å vere i tråd med internasjonal rett?

Utenriksminister Børge Brende [10:14:49]: I første tema i replikken valgte representanten bare å slå fast noe rundt atomvåpenpolitikken. Jeg tror ikke at vi tar hele den debatten nå. Jeg er glad for at vi har funnet frem til en formulering som jeg mener også er i tråd med våre NATO-forpliktelser – ikke minst er det viktig nå foran Warszawa-toppmøtet i juli.

Når det gjelder avtalen mellom EU og Tyrkia – som det nå jobbes videre med, og som man forhåpentligvis skal kunne konkludere den 17. mars – er den viktig. Den flykting- og asylsøkerstrømmen vi har sett, den migrasjonsbølgen, må håndteres av EU og Europa. Men samtidig vil jeg minne om at i toppmøteerklæringen av 8. mars slo man fast at i de videre forhandlingene om detaljene i avtalen med Tyrkia skal det selvsagt legges vekt på respekt for internasjonale og europeiske rettslige forpliktelser.

Rasmus Hansson (MDG) [10:16:01]: Jeg hadde tenkt å stille omtrent samme spørsmål som representanten Solhjell. Jeg mener nok at vi må fortsette diskusjonen i Stortinget om det ikke helt klare svaret vi fikk fra utenriksministeren på det spørsmålet.

Jeg vil isteden – med henvisning til de internasjonale avtalene Norge har skrevet under på, både den i Paris og avtalen om FNs nye bærekraftsmål – ta opp igjen spørsmålet om norsk energibistand, hvor det altså er et utpreget problem at bistand til ren energi er blitt kuttet kraftig. Jeg vil be om utenriksministerens kommentar til hvordan man planlegger energibistand for framtida. Vil fossil bistand, oljebistand – Olje for utvikling, hvor vi allerede har et eget problem i Angola – fortsette å være en prioritet, eller vil man se en utvikling hvor bistand til ren energi igjen blir en norsk hovedprioritet?

Utenriksminister Børge Brende [10:17:07]: Det var mange elementer her.

Jeg ønsker bare først å korrigere et ord jeg brukte i svaret til representanten Solhjell, som også refererer seg til det første som representanten Hansson tok opp: Det EU slo fast, var at den avtalen man skal komme frem til, «skal» respektive internasjonale og europeiske rettslige forpliktel-

ser. Jeg tror jeg sa «legge vekt på», men det er «skal». Det er rammen for EUs videre arbeid.

Når det gjelder energi og fornybar energi, er det også et viktig klimaspørsmål. Regjeringen trapper jo opp satsingen på FNs klimafond, noe som statsministeren slo fast i fjor høst. Vi har trappet opp satsingen på utfasing av fossile brensler. Når det gjelder den norske energibistanden, er den i ferd med å legges om. Det var deler av den som vi mente ikke fungerte så bra, men dette vil være et viktig element også i den videre satsingen for regjeringen.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Jonas Gahr Støre (A) [10:18:36]: Et stykke ut i den utenrikspolitiske redegjørelsen sier utenriksministeren at:

«Regjeringen arbeider systematisk for å nå målet om en verden fri for kjernevåpen.»

Og han legger til at den arbeider:

«konkret, langsiktig og langs flere spor».

Denne uken har Stortinget bidratt til å gi retning for dette arbeidet gjennom å samle seg om tydelige mål for nedrustningsarbeidet på kjernevåpenområdet.

Det er regjeringens oppgave å føre den løpende utenrikspolitikken, avveie utviklingstrekk og se etter muligheter for å ivareta norske interesser og fremme verdier vi bygger vårt samfunn på. Regjeringen har stor frihet i hvordan den treffer sine valg av virkemidler, og det har virket godt i vårt politiske system. Stor frihet, men det er i vårt demokrati selvsagt en frihet under ansvar.

Ansvarer handler om at politikken må ha flertall i Stortinget. På området kjernefysisk nedrustning har flertallet vært tydelig uttrykt gjennom flere år: Flertallet har satt som mål at vi ønsker et reelt totalforbud mot atomvåpen. Det er et mål det har vært bred enighet om i vide kretser i mange år. Ja, faktisk var presidentene Gorbatsjov og Reagan de første som i nyere tid formulerte dette målet i 1987. Det er et mål det er fullt mulig å streve mot samtidig som vi understreker at veien dit må gå gjennom balansert nedrustning. Det er et mål det er fullt mulig å kombinere med ordlyden i NATOs strategiske konsept, som også er tydelig på målet om en verden fri for kjernevåpen samtidig som alliansen har en kjernefysisk avskrekkingstrategi så lenge slike våpen finnes.

Det har undret meg at regjeringen, som ved sin tiltredelse sa at den ville videreføre den forrige regjeringens arbeid på dette området, har hatt så vanskelig for å ta denne flertallsholdningen inn over seg. Det har vært et spesielt skue å se hvordan særlig representanter fra Høyre de siste ukene har argumentert mot dette målet og måten de har karakterisert andre partiers holdninger og ikke minst motiver. Men med denne ukens innstilling fra utenrikskomiteen til meldingen om globale sikkerhetsutfordringer kan vi la dette stå som en parentes. Nå er det tydelig formulert mål og retning fra flertallets side, og i et forslag som endog er enstemmig, på en måte som ikke er til å misforstå. Jeg er glad for at Høyre nå forholder seg til dette flertallet, og kanskje er den største endringen at også Fremskrittspartiet slutter seg til. Dermed har vi gjort fremskritt.

La meg bare gjenta: Stortingsflertallet støtter arbeidet

med balansert og gjensidig atomnedrustning innenfor rammen av Ikkespredningsavtalen, NPT, inkludert et langsiktig mål om et internasjonalt forbud mot atomvåpen. Det er flertallets syn. Og alle partier sier at det skal arbeides aktivt for å bidra til fremgang i nedrustningsarbeidet, inklusiv en aktiv oppfølging av det humanitære initiativet Norge var vertskap for i 2013. Vi forventer konkrete initiativer i oppfølgingen. I forslaget samler alle partier seg om at Norge skal innta en aktiv rolle som pådriver i arbeidet for avskaffelse av atomvåpen og arbeide langsiktig for en rettslig bindende rammeverk for å sikre dette målet. Så utenriksministeren har fått drahjelp og retning for dette som må bli regjeringens politikk på dette feltet. Stortinget forventer å bli holdt orientert om oppfølgingen.

Verden er urolig – det er ikke nytt. Den gode redegjørelsen fra utenriksministeren tegnet et bilde av dette. Utenrikspolitikken må kunne kombinere en fast linje og retning med fleksibilitet i valg av virkemidler. Utenriksministerens redegjørelse ga en god oversikt over utfordringene, og denne debatten bekrefter at det er bred enighet om utenriks- og sikkerhetspolitikken i Norge. Arbeiderpartiet ser det som en stor verdi for landet vårt at vi kan ivareta en slik bred enighet, som i vår nabolandspolitikk, i nordområdene, i møte med de store utfordringene som følger av krigen i Syria og den store ustabiliteten sør for Europa.

Representanten Halleraker kalte i dag Norge en «demokratisk overskuddsnasjon», hvis jeg hørte ham riktig. Det er et godt begrep. Det er et begrep man kan pryde seg med, men fremfor alt er det et begrep som forplikter. Jeg vil gi regjeringen ros for initiativet til en giverlandskonferanse for Syria som skriver seg inn i en fin norsk tradisjon ved å ta ansvar og initiativ. Den linjen må fortsette når Europa skal finne løsninger for å gjenopprette kontroll med sine yttergrenser samtidig som vi lever opp til Europas humanistiske verdier og forpliktelser i møte med mennesker på flukt fra krig og forfølgelse.

Når det gjelder nedrustning, vet vi at det handler om langsiktige mål. Nettopp langsiktigheten må føre til at vi ikke slipper taket, skyver problemet til side og lar oss overmanne av at oppgaven synes for stor. I en mindre skala overvant vi denne holdningen da vi var med på å fremforhandle internasjonalt forbud mot antipersonellminer i 1997 og et forbud mot klasevåpen i 2008. Et totalforbud mot atomvåpen er en større, mer kompleks og trolig mer langsiktig oppgave. Nå har regjeringen fått en klar marsjordre for Norges bidrag til å nå dette målet.

Arbeiderpartiets talere har vært inne på ulike deler av utenriksministerens redegjørelse. La meg avslutningsvis komme inn på én av dem, og det gjelder vårt forhold til Russland.

Utenriksministeren sier at vi skal holde fast ved vår Russland-politikk. Og måten han sier det på, gjør at jeg er enig. Den skal være forutsigbar, konsekvent og tydelig og – la meg legge til at det er noe Norge kan stå opp for – at den også er langsiktig og gjenkjennbar.

Det er to sider i vårt forhold til Russland når vi ser på dette over tid. På den ene siden er det vår alliansetilhørighet, vår forankring av sikkerhet og verdier med naboer og allierte som gir oss et anker og en ryggdekning i håndte-

ring av et naboskap. Det er slik at Norge og Russland har hatt fred i tusen år, kanskje er vi den eneste naboen Russland har som de ikke har vært i væpnet konflikt med. Vi skal pleie vårt allianseforhold, gjøre Forsvaret relevant og stå imot og si fra når det er utviklingstrekk i Russland det er grunn til å protestere mot, og de er mange, dessverre.

Så er det slik at et kjøligere politisk forhold i nord oppsto ikke som følge av utviklingstrekk i nord. Vi er vant til dette. Globale utviklingstrekk – denne gangen Ukraina, Syria og utviklingen i Russland – påvirker også stemningen i nord. En del av Norges langsiktige Russland-politikk er også å kunne håndtere dette. Spenningen oppsto fra et annet sted, men det får påvirkning i nord. Men forholdet er at i nord har vi fortsatt lav spenning og mulighet til å løse problemer på en konstruktiv måte.

Det bringer oss til den andre delen av Russland-politikken, nemlig naboskapspolitikken. Det er mange oppgaver disse naboene skal løse. Vi har klart å løse dem i mange år – under kald krig og i tiden etter den kalde krigen. Vi har vært faste og langsiktige. Et kjennetegn ved det er at vi, de gangene det har vært mulig, har grepet de mulighetene og søkt å bruke det rommet som har vært i naboskapsforholdet. Slik var det på 1990-tallet med etableringen av Barentssamarbeidet – et mye tettere bilateralt samarbeid. Og hvis vi tar denne grensen som bekymret oss i fjor høst, er det slik at rundt 4 000 mennesker, nordmenn og russere, krysset den grensen i 1990, men nå er vi oppe i 200 000–300 000 i det som begynner å nærme seg et normalt naboskapsforhold. Det er positivt.

Og vi klarte, da muligheten bød seg, å løse 40 års delinjediskusjon ved å dele omstridt område på en måte som var i stor kontrast til måten Russland har løst andre naboskapsproblemer på. Jeg synes jeg merket en ny tone i redegjørelsen fra utenriksministeren om dette, som tydeligere understreket betydningen av

«praktisk samarbeid og en konstruktiv dialog med Russland, der det er mulig. Dette er særlig viktig i nord.»

Utenriksministeren har Arbeiderpartiets støtte i den holdningen, at vi klarer å balansere kritikk for interne samfunnsforhold, stå ved våre allierte når vi reagerer på folkerettsbrudd, samtidig som vi vet at vi er tjent med å finne løsninger i naboskapsforholdet. Det viste krisen ved grensen i høst.

I Arktis er det slik at kyststatene Norge og Russland faktisk har en lang rekke felles interesser de skal ivareta for å sikre folkeretten, havretten og en ordnet utvikling i nord. Vi er nabo til en stor militær makt med stor militær konsentrasjon. Det krever også, igjen, at vi klarer å balansere forholdet som alliert. Det ivaretar vår sikkerhet. At vi følger med på utviklingen – den kunnskapen er et unikt fortrinn Norge har i vår utenrikspolitiske profil. Jeg vil understreke at regjeringen har Arbeiderpartiets støtte i å utvikle naboskapsforholdet, selv i vanskelige tider internasjonalt.

Elin Rodum Agdestein (H) [10:28:22]: Først en takk til utenriksministeren for en bred og svært god redegjørelse. Det var en redegjørelse preget av stort alvor. Utenriks-

ministeren ber oss stå på oss for ytterligere forverring. Det gjør sterkt inntrykk.

Når det gjelder det europeiske perspektivet, er tidligere EØS- og EU-minister Helgesens ord fra november i fjor fortsatt gyldig:

«Europeisk samarbeid har neppe vært vanskeligere i EUs levetid. Men behovet for europeisk samarbeid har neppe vært større.»

Det er parallelle kriser som hver for seg er krevende nok, men som samlet sett utgjør en kompleksitet som innebærer en betydelig utfordring for hele Europa, fordi vi er så tett vevd sammen – økonomisk krise og omstilling, oppløste stater i et sårbart belte rundt Europa, et mer aggressivt og uforutsigbart Russland, ISIL og terror i hjertet av Europa. Ikke siden annen verdenskrig har flyktningssituasjonen vært mer alvorlig, med 60 millioner mennesker på flukt. 125 millioner mennesker trenger humanitær hjelp på grunn av krig, sult og fattigdom. Migrasjonsbølgen gir press på Schengens yttergrense og Dublin-samarbeidet.

Mot dette bakteppet trer det fram et konfliktbilde internt mellom EUs medlemsland, med risiko for politisk polarisering og styrking av ytterliggående krefter. Dette er alvorlig, for det handler om Europas framtid.

Verden er blitt så liten, kriser og konflikter er ikke lenger langt unna, men preger vårt nabolag. Avstand er ikke lenger noen garanti for trygghet og sikkerhet. Migrasjon beskrives som en av det 21. århundrets megatrender, drevet av krig, konflikt, klimaendringer og økonomiske ulikheter, globalt og i Europas nærområder. Nærmere 50 000 ankomster bare siden nyttår, særlig til Hellas, utgjør et betydelig press på Schengens yttergrense. Kontroll over grensene og tiltak som begrenser ukontrollert tilstrømming, blir avgjørende for å hindre kollaps. Samtidig er internasjonalt lovverk mangelfullt og Flyktningkonvensjonen i begrenset grad tilpasset situasjonen. Derfor er det bra at regjeringen tar et initiativ til å gjennomgå det internasjonale avtaleverket, gjerne som ledd i et nordisk samarbeid.

Å lykkes i å håndtere flyktning- og migrasjonsutfordringene handler om å bidra til politisk stabilitet, vekst og utvikling i andre deler av verden, i land som har betydning for vår egen sikkerhet, og som i dag genererer flyktningstrømmer. I det ligger behovet for en omlegging av utviklingspolitikken, med større grad av konsentrasjon om sårbare stater. Og vi må fortsette å bidra tungt humanitært.

Jeg vil benytte denne anledningen til å gi utenriksministeren stor honnør for den lederrollen han personlig tar – nå sist når det gjelder initiativet til givrelandskonferansen for Syria. Responsen på den appellen ble formidable 12 mrd. amerikanske dollar på én dag. Jeg vil også understreke betydningen av de militære kapasitetene vi bidrar med, bl.a. i Irak.

Men det er ikke bare migrasjonskrisen som er krevende for Europa nå. Når en av våre nærmeste venner og allierte, britene, revurderer sin tilknytning til EU, er det noe Norge følger tett. La oss håpe på et fortsatt britisk EU-medlemskap etter 23. juni. Det vil være i EUs og Norges interesse. Storbritannia er en viktig partner. Vi deler mange verdier og synspunkter knyttet til økonomiske spørsmål og

det indre marked. Storbritannia er med sine ressurser også viktig for europeisk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Innvandringsspørsmål og integrering samt forsvars- og sikkerhetspolitikk er temaer som opptar folk sterkt og i økende grad. Mange føler utrygghet og usikkerhet, og det er noe vi må ta på alvor. Norge er avhengig av Europa. Sammen med USA er disse landene våre viktigste venner og allierte. Europas utfordringer er våre utfordringer. Manglende håndtering av situasjonen i Europa vil få følger for Norge. Et svakt og splittet EU vil svekke Europas sikkerhet. Det felles grunnlaget av rettigheter og forpliktelser som er bindende for alle EUs medlemsland, grunnlaget for frihet og vekst i Europa, er det det handler om nå. Det vil kreve mye av det politiske lederskapet i Europa den nærmeste tiden. Vi trenger mye godt politisk håndverk.

Utenriksministeren var tydelig. Vi skal trygge Norge, sikre norske interesser, og Norge skal bidra i et fellesskap. Situasjonen krever politisk ansvarlighet, og at Norge styres trygt. Vi må unngå egeninteresser, økt proteksjonisme og den nasjonale egoismen i Europa. Vi må stå sammen med våre nærmeste venner og allierte i en tid da folkeretten og våre grunnleggende verdier – demokrati, rettsstat og menneskerettigheter – er truet.

Stortinget skal om kort tid behandle stortingsmeldingen om globale sikkerhetsutfordringer som ble lagt fram i juni, og utenriksministeren har som en oppfølger varslet en ny stortingsmelding om hva økt uro, omfattende migrasjon, spredning av terror, utvikling i Russland mv. innebærer for norsk utenrikspolitikk. Denne stortingsmeldingen, sammen med kommende langtidsplan for Forsvaret, vil danne grunnlag for svært viktige veivalg framover.

Selv om det på mange måter er tegnet et dystert bilde, tolker jeg utenriksministeren som en betinget optimist – vi må ikke miste troen på at politikk virker, på Europas framtid, på slitestyrken til de universelle verdiene som vi bygger våre liberale, åpne demokratier på.

M a r i t N y b a c k k hadde her overtatt presidentplassen.

Jørund Rytman (FrP) [10:33:45]: Jeg vil først av alt takke utenriksministeren for en veldig god redegjørelse. Veldig mye av det statsråden tok opp, var meget viktig og ikke vanskelig å være enig i.

Riksrevisjonen har kommet med knusende kritikk av norsk bistandspolitikk og manglende måling av effekt over veldig mange år. Derfor er det veldig bra at utenriksministeren også understreket at det jobbes med å reformere og konsentrere utviklingspolitikken, at antall mottakerland og bistandsavtaler reduseres, og at kravene til evaluering og resultater skjerpes.

Vi har et stort ansvar for den humanitære katastrofen som utspiller seg i Syria og nabolandene. Jeg har vært med i Fremskrittspartiet i over 20 år, og vi har alltid tatt til orde for å øke bevilgningene til nød- og katastrofehjelp. Derfor ble jeg veldig glad da utenriksministeren kunngjorde at Norge nå vil bruke 10 mrd. kr til humanitær hjelp til Syria og nærområdene. Så høye summer har Norge aldri tidligere bevilget til en humanitær krise.

Året som har gått, har vært veldig krevende i norsk utenrikspolitikk, og det blir trolig enda mer krevende i året vi nå har gått inn i. Men som utenriksministeren også nevnte i sin redegjørelse, har det skjedd mye positivt de senere år. Spesielt hvis man ser bakover, på de siste 20–25 år under ett, og kanskje også framover, mot de neste 20–25 år, og tar på seg de optimistiske brillene, bør vi være litt fornøyde. Det gjelder spesielt når vi ser på global verdiskapning og økonomisk vekst; verdenshandelen har økt kraftig, antallet som lever i ekstrem fattigdom, er halvert, barnedødeligheten er nær halvert, flere får utdanning, flere får muligheter – alt dette selv om verdens befolkning har økt med ca. 2 milliarder.

En kraftig satsing på forskning, innovasjon, entreprenørskap og frihandel i større deler av verden gir selsvagt slike positive konsekvenser. Det gir bedre og nyere teknologi innen alle områder, noe som gir folk flest i verden et bedre liv, og utviklingen går fantastisk raskt.

Som utenriksministeren nevnte i sin redegjørelse, er norsk utenriktjeneste ofte påkalt fordi den er kjent for å kunne levere. Det er jeg helt enig i. Som statsråden sa, er denne kompetansen bygget opp over tid. Derfor må jeg igjen komme med et lite hjertesukk med tanke på at flere utenriksstasjoner nå planlegges nedlagt. Jeg har forståelse for at vi lever i stramme budsjettider, og at vi kanskje får et enda strammere budsjett for 2017, og jeg er sikker på at utenriksministeren har kjempet hardt imot når en streng finansminister har bedt ham kutte i sitt budsjett. Det må prioriteres, og jeg er enig i at vi ikke kommer utenom å måtte avvikle noen norske utenriksstasjoner – selv om det kanskje er når man står midt oppe i kriser og urolige tider, som nå, at det er viktig å ha en god og stabil utenriktjeneste, og at Norge er representert på viktige og strategiske steder i verden.

En utenriksstasjon har flere funksjoner. Vi ønsker at utenriktjenesten skal ivareta norske interesser, ikke minst næringsinteresser. Jeg har i den senere tid fundert over hvordan strukturen er i utenriksstasjonene, og over hvordan man måler kost-nytte-effekt, uten egentlig å ha fått noen gode svar – ennå. Jeg har også veldig lenge, faktisk over flere år, observert og satt spørsmålstejn ved hvordan samspeillet er mellom norsk utenriktjeneste, ved Utenriksdepartementet, Innovasjon Norge, som Næringsdepartementet er tett innpå, og norsk næringsliv. Fungerer det optimalt?

Som ferskt medlem i Stortingets utenriks- og forsvarskomiteé tillater jeg meg å utfordre på dette feltet, kanskje også siden jeg kommer rett fra Stortingets næringskomiteé og med interesse har fulgt det arbeidet Innovasjon Norge gjør i utlandet. Underveis som jeg har undersøkt og søkt etter tilfredsstillende svar, har jeg ofte fått til svar at hvordan Norge organiserer sin utenriktjeneste, er regjeringens og utenriksministerens ansvar, det er ikke noe vi på Stortinget skal blande oss opp i. Greit nok, det er utenriksministerens ansvar, men det stemmer ikke helt at Stortinget og stortingsrepresentantene ikke har en mening om det.

Jeg siterer fra en debatt i Stortinget den 5. desember 1997:

«Dette er ikke et praktisk spørsmål med hensyn til

hvor Regjeringen velger å legge en ambassade, dette er et politisk stridsspørsmål av første rang.»

Og videre:

«(...) utenrikskomiteen, og dermed Stortinget, har gått betydelig inn i plassering av ambassader og håndtering av ambassadespørsmål. Jeg var sågar saksordfører for opprettelse av norsk ambassade i Addis Abeba.»

Dette sa Erik Solheim den 5. desember 1997, og stortingspresidenten bekreftet også dette.

Nå ser jeg at tiden renner ut, men det kunne vært interessant å få noen overordnede betraktninger om dette fra statsråden.

Truls Wickholm (A) [10:39:06]: Utenriksministeren tar opp mange viktige ting i sin redegjørelse til Stortinget, bl.a. viktigheten av norsk bistand, og at den har stor betydning for utvikling i mange land i verden – riktignok litt færre land under denne regjeringen enn under den forrige, men allikevel mange.

Bistand gir helse, utdanning og håp om en framtid for mange mennesker i verden. Allikevel er bistand som vi og andre givere bidrar med, for småpenger å regne sammenlignet med de pengene som forsvinner ut av land som følge av kapitalflukt og skatteunndragelse. Dette er problemstillinger som vi også kjenner fra Norge, hvor mange selskaper, bl.a. Google, Facebook og andre, gjennom profittskifting og tynn kapitalisering flytter store verdier ut av Norge. Men det flyttes også store verdier ut av utviklingsland uten at disse beskattes. Det er anslått at det for hver krone vi gir i bistand, går ti kroner ut av utviklingsland i illegitime kapitalbevegelser. Av disse består 5 pst. av penger som flyttes ut av korruperte ledere. 35 pst. er rene kriminelle handlinger, men det største problemet er multinasjonale, lovlige selskaper som ved hjelp av ulike mekanismer gjennom skatteparadiser tapper disse landene for enorme summer og dermed også for muligheten til å bygge en framtid for egne innbyggere.

Jeg husker fra 1990-tallet at Unge Høyre ofte framholdt hva man ønsket gjennom det litt slående slagordet «Trade – not aid». Det er ikke like slående på norsk: «Handel – ikke bistand». Jeg skal ikke beskyldte utenriksministeren for å mene at det bare er handel. Jeg registrerer at han er veldig opptatt av bistand også, og jeg mener heller ikke at bistand er en løsning alene. Tvert imot mener jeg at handel er viktig. Men det må framstå ganske klart at uten at man får tatt grep om disse problemstillingene, disse kapitalstrømmene, vil man ikke få de resultatene av en økt handel som man kunne ha fått.

Utenriksministeren nevnte i sin redegjørelse at vi fikk et gjennombrudd i de krevende forhandlingene om finansiering for utvikling i Addis Abeba. Det er bra, for det handler bl.a. om å ta tak i disse problemene. Ett av problemene som også beskrives i en ny rapport fra organisasjonen ActionAid, er resultatet av et nyskapende arbeid med skatteavtaler i utviklingsland. Her har ActionAid samlet og undersøkt over 500 internasjonale skatteavtaler hvor utviklingsland er en avtalepart. Ifølge rapporten går utviklingsland glipp av store potensielle skatteinntekter årlig, fordi de sier fra seg mer makt enn nødvendig i skatteavtaler med

rikere land. Rapporten framhever særlig at multinasjonale selskaper kan redusere sin skatt i lavinntektsland fordi landene har akseptert begrensninger på hvor mye de kan kreve fra selskaper i kildeskatt, skatt på rentebetalinger og skatt på utbytte. ActionAid mener også å finne at utviklingsland med skatteavtaler med OECD-land sier fra seg mer av sine rettigheter i de avtalene enn i avtaler med andre land. Rapporten hevder videre at avtalene virker å bli verre snarere enn bedre med tanke på hva utviklingslandene sitter igjen med av muligheter. Dette er alvorlig og ikke i tråd med den utviklingen jeg tror verken vi i Arbeiderpartiet eller regjeringen ønsker.

Noe vi kan gjøre alene, men også sammen med flere andre land, er land-for-land-rapportering. Det er et kraftfullt verktøy for å møte problemer med stadig lavere skattebidrag fra multinasjonale selskaper. Land-for-land-rapportering synliggjør selskapsstrukturen og den økonomiske aktiviteten i de landene der selskapene opererer. Allikevel opplever nok mange at disse prosessene ikke går raskt nok, og her på Stortinget har vi vært helt samlet i å be finansministeren legge fram en utvidet land-for-land-rapportering for Stortinget. Vi ser allikevel at det som søkes implementert av finansministeren som en følge av OECDs BEPS-prosesser, Base Erosion and Profit Shifting, ikke helt svarer til det Stortinget har bedt om tidligere. Så mitt ønske er at utenriksministeren fortsetter å kjempe for gode skatteavtaler internasjonalt, men at han kanskje også er med og bidrar litt for å dytte på finansministeren her hjemme, sånn at vi kan få en positiv utvikling også på det området.

Michael Tetzschner (H) [10:44:17]: For en liten stat i en farlig verden vil sikkerhets- og forsvarsdelen utgjøre et vesentlig element i utenrikspolitikken, kanskje det vesentligste. De siste årene er det gjenoppstått krenkelser av suverene nasjonalstaters territorielle integritet her i Europa. Problemer som vel mange trodde var løst en gang for alle, og som trygt kunne overlates til historikernes domene når det gjelder å studere hva som hadde skjedd tidligere, har altså blitt realiteter igjen. De har vendt tilbake på en måte som vi ikke har sett siden den tidlige etterkrigstid og under deler av den kalde krigen. Dette har naturlig utløst en generell usikkerhet i nabostatene, som også influerer norsk utenrikspolitikk.

Det er med tilfredshet vi hører at landets utenriksledelse så sterkt betoner at disse truslene må møtes ved en videreføring av en forsvars-, sikkerhets- og utenrikspolitikk som er forutsigbar for alle, både venner og eventuelt uvenner, og hvor det er indre sammenheng mellom alle delene av politikken.

Jeg har også hørt de små randbemerkninger som er kommet fra opposisjonen i denne saken – fra Arbeiderpartiet – og spurt meg hva annet enn smårevisjoner er det de egentlig har, bortsett fra dette mer demonstrative forslaget av gammel SF-karakter som er under diskusjon andre steder, om atomvåpenfri sone.

Situasjonen tilsier at Norge, sammen med sine alliansepartnere, øker oppmerksomheten i eget nærområde. Vi må styrke det politiske samarbeidet i Norden. Også de sivile,

økonomiske og forskningsmessige aktivitetene i nordområdet og Arktis må styrkes for å hevde norsk suverenitet og fremme norske interesser. Utviklingen i nordområdene preges av økt interesse, geopolitisk, og klimaendringer, som riktignok også skaper muligheter. Vi har alle muligheter til selv å bidra til at nordområdene forblir en fredelig og stabil region. Samarbeidet i Arktis bygger på en gjensidig anerkjennelse av interesser, en bærekraftig ressursforvaltning og utvikling av samarbeidsorganer. Samtidig har utenriksministeren i sin redegjørelse understreket at stabiliteten i nord ikke kan tas for gitt. Russisk styrkeoppbygging og intensivering av øvelser i nord påkaller årvåkenhet. Den militærstrategiske balansen i nord forskyver seg i vår disfavør. Dette må møtes med en konsekvent og forutsigbar linje fra norsk side.

I løpet av 2016 vil Arktisk råd gå inn i sitt tredje tiår. Samarbeidet mellom medlemsstatene fungerer godt og bidrar til å sikre en fortsatt stabil utvikling i regionen. Norge og de andre kyststatene til Polhavet har særlige forutsetninger for å ta hånd om Polhavet.

Lavspenning i vårt hjørne av Europa forutsetter realisme og årvåkenhet for å kunne håndheve de nordiske landenes suverenitet over alle deler av området. Det er derfor med glede at de av oss som deltar i det mer organiserte parlamentariske samarbeidet i Nordisk råd, konstaterer at de nordiske lands interesser konvergerer på nær sagt alle områder. I dette bildet vil jeg også fremheve de baltiske land, som nå i større grad søker til sine nordiske naboland for å styrke de økonomiske og kulturelle bånd, og som peker fremover og lenger enn det forsvarspolitiske samarbeidet de er med i ved sin inntreden i NATO.

Vi kan også snart markere at Norden faktisk har vært atomfritt i ca. 25 år. Det har sammenheng med Sovjetunionens sammenbrudd, som også betød at det rundt Østersjøen ble etablert tre nye selvstendige nasjoner uten atomvåpen. Slik sett kan man i historiens sladrespeil si at sammenbruddet av Sovjetunionen har gitt større bidrag til fjerning av atomvåpen fra landområder enn alle SFs og SVs senere bestrebelser for å vektlegge ensidig vestlig nedrustning.

Den historisk sett nye kontakten og samarbeidet som legger det beste grunnlaget for å gjøre Østersjøen til et fredens hav, er der. Slik sett er det et paradoks at de land – foruten Danmark – som ligger oss nærmest, ennå ikke er en del av NATO. Men det er oppmuntrende tegn til at man har fått en sterk offentlig opinion om styrket forsvarssamarbeid i Finland og Sverige. Til gjengjeld har disse land vært mer interessert i å knytte seg til politisk samarbeid i Europa. Der har også Norge mer å bidra med.

Svein Roald Hansen (A) [10:49:34]: Avhengigheten mellom land trer nå tydeligere fram, sa representanten Bård Vegar Solhjell. Følgene av krigen i Syria, uroen i Afghanistan og håpløsheten i Sahel-landene rykker inn i Europa og Norge gjennom flyktningstrømmene. Det er krevende å anvisse løsninger, men ett er sikkert: Løsningene ligger ikke i at hvert enkelt land forsøker å skjerme seg selv mot konsekvensene. Det er bare gjennom samarbeid, felles tiltak og solidaritet det er mulig å håndtere proble-

mene og løse de grunnleggende årsakene. Proteksjonisme og nasjonalpopulisme er ikke svaret; det er tvert imot en trussel.

Dette gjelder også på det handelspolitiske området. Utenriksministeren peker i redegjørelsen på de utfordringene nye, regionale og multinasjonale handelsavtaler skaper, ikke bare for utviklingen av WTO-systemet, men også for Norge og EFTA, som sliter med å få slutført avtaler med viktige land, særlig i Asia.

Samtidig ser vi at debatten om frihandelsavtaler ofte bygger på misforståelser og mistenksomhet. Vi ser det rundt TTIP, TPP og TISA. Det bør vi gjøre noe med. Stortinget bør tettere på underveis i prosessene, slik Europaparlamentet er på EUs forhandlingsprosesser. EUs handelskommissær, Cecilia Malmström, og hennes stab har månedlige møter med Europaparlamentets handelskomité, INTA, og i tillegg jevnlig møter med saksordførere og skyggeordførere. Det er behov for mer åpenhet om slike forhandlinger også her hjemme.

Forholdet mellom regjeringen og Stortinget er annerledes enn mellom kommisjonen og Europaparlamentet, men det bør ikke være til hinder for at vi kan få mer åpenhet, mer kontakt og bedre involvering av Stortinget i slike forhandlingsprosesser. Regjeringen har et handelspolitisk kontaktorgan med representanter for sivilsamfunnet, NHO, fagbevegelser og organisasjoner opptatt av handels- og utviklingspolitikk. Disse er f.eks. blitt jevnlig orientert om TISA-forhandlingene, som nå er den hete poteten.

Stortinget er gitt en overordnet orientering om TISA i Meld. St. 29 for 2014–2015, om globalisering og handel. Utover dette er vi henvist til muntlige og skriftlige spørsmål til utenriksministeren og til å reise interpellasjonsdebatter for informasjon. Dette er formelt sett etter boka, men i den løpende debatten om disse viktige spørsmålene dukker det opp mange påstander, både om hva regjeringen skal ha lagt inn av forslag i forhandlingene, og om hvilke rammer en slik avtale vil legge for vårt politiske handlingsrom nasjonalt og lokalt.

Det ville være en styrke for den løpende debatten om vi skapte et forum for en mer løpende kontakt mellom regjering og storting som ga mulighet for en mer detaljert innsikt i prosessen underveis. Det ville gjøre stortingsrepresentantene bedre skodd til å delta i den løpende offentlige debatten. Det ville gi regjeringen en bedre oversikt over hvor rammene for en avtale må gå, om den skal bli ratifisert.

Vi bør vurdere å opprette et eget handelspolitisk utvalg her på Stortinget etter modell av Europautvalget. Utvalget kunne bestå av medlemmer fra næringskomiteen, utenrikskomiteen og EFTA-parlamentarikerkomiteen. En slik komité burde være konsultasjonsorgan for omfattende forhandlinger som TISA og WTO, men også for andre større frihandelsavtaleforhandlinger og om EFTAs handelspolitikk og strategier.

Et ytterligere argument for en tettere og mer løpende kontakt mellom regjering og storting om handelspolitiske spørsmål er at dagens handelsavtaler har utviklet seg til å bli langt mer omfattende enn tidligere. Nå handler det i mindre og mindre grad om tollsatser og i større og større

grad om bredere agendaer som investeringer, standarder, miljøhensyn, arbeidstakerrettigheter og utviklingssementer. Da er det lite tilfredsstillende å fortsette en praksis hvor nye frihandelsavtaler fra tid til annen dukker opp som troll av eske i Stortinget og sendes gjennom næringskomiteen med noen knappe komitémerknader fram til plenum, hvor de som oftest sendes til ratifisering, uten et eneste ord med på veien. Handelspolitikken er for viktig for et land hvis økonomi og dermed arbeid og velferd hviler så tungt på nettopp handel.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Regina Alexandrova (H) [10:54:23]: Utenriksministerens redegjørelse tydeliggjør at internasjonal sikkerhetspolitikk har direkte betydning for norsk forsvarspolitik. De hurtige sikkerhetspolitiske endringene vi har sett de siste årene, viser hvor viktig det er alltid å prioritere Forsvaret. Det er for sent å bygge opp Forsvaret når vi virkelig trenger det.

Jeg synes utenriksministeren sa det så bra og så tydelig i sin redegjørelse, og jeg mener dette må få betydning når vi skal videreutvikle forsvaret vårt for framtiden. Han sa:

«Et sterkt nasjonalt forsvar må være grunnlinjen i sikkerhetspolitikken. Vi må prioritere det viktigste; forsvar av oss selv og våre forpliktelser til NATO.»

Jeg kunne ikke vært mer enig.

For et par dager siden var vi en delegasjon fra utenriks- og forsvarskomiteen på militærøvelsen Cold Response i Nord-Trøndelag. I tillegg til Norge og NATO deltok 13 nasjoner med 15 000 soldater. Vi møtte Panserbataljonen og dens støttespiller under øvelsen, det amerikanske marinekorpset, som var entydig på at et militært samarbeid mellom Norge og USA i en NATO-kontekst var av stor betydning.

Øving og samtrening er viktig, både for alliansebyggingen og for å være en forebyggede og avskrekkende militærmakt.

Jeg er glad for den nye enigheten om kjernevåpen i komiteen, da vi alle vet hvor viktig kjernevåpen er som NATOs stabiliserende maktfaktor.

Regjeringens beslutning om deltakelse i den nye hurtige reaksjonsstyrken og samarbeidet innenfor NATOs Northern Group er viktig for vår og våre alliertes kapasitetsbygging. Gjennom slikt samarbeid står vi bedre rustet i krisesituasjoner, med militær støtte til sivil beredskap og for å avverge terrorisme.

Norge er avhengig av alliansesamarbeid med NATO og USA, med forhåndslagret militært materiell, og tette bånd til Norge er av største viktighet, men for å være en troverdig alliert må vi som nasjon kunne stille opp med et minimumsforsvar som sikrer at vi kan holde norsk territorium til vi får støtte fra våre allierte.

Med dagens sikkerhetspolitiske utfordringer som bakteppe er vi nødt til å fortsette å ruste opp Forsvaret, som vi har bygd ned i en årrekke. Vi må nå – selv i den krevende økonomiske situasjonen vi er inne i – vise vilje til å inves-

tere i egen sikkerhet og stille opp for våre allierte ved å styrke forsvaret av Norge.

Sveinung Stensland (H) [10:57:31]: Norge bidrar tungt i Europa, både økonomisk og politisk. Europas utfordringer er våre utfordringer. Vi bidrar innenfor alt fra energisikkerhet via migrasjonsløsninger til strategisk bruk av EØS-midler. Jeg vil takke utenriksministeren for at han i sin redegjørelse så sterkt understreker vårt gode forhold til EU og våre allierte i NATO.

Norge er en solid alliansepartner. USA er vår viktigste allierte, og NATO er vårt sikkerhetspolitiske anker. Jeg ser at opposisjonen, ved bl.a. representanten Gahr Støre, legger vekt på kjernevåpenpolitikken.

Jeg vil berømme regjeringens ikkespredningsarbeid. Det er godt det nå er en enighet som ivaretar våre NATO-forpliktelser, og at forbudslinjen – som ville ha undergravd Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen og sådd tvil om Norges allianseforpliktelser – ikke fikk flertall. Det er fortsatt slik at NATO vil ha en verden fri for kjernevåpen, men så lenge slike våpen finnes, vil alliansen beholde kapasiteten til kjernefysisk avskrekking.

Europa har sine økonomiske utfordringer, og Europa har sine grenseutfordringer, men kanskje mest skremmende er det at selve den europeiske ideen er utfordret. Det er grunn til bekymring for tilstanden i Europa. Systemet er under press, og det vi gjerne ser på som felles og fundamentale europeiske verdier, er gjerne ikke så grunnleggende likevel.

Europa var en gudinne – så uimotståelig at Zevs, utkledd som en okse, bortførte henne. For tiden er ikke alt som det burde være; deler av Europa er lett å motstå. Kanskje Zevs hadde latt dagens Europa gå i fred.

Vi trenger åpne samfunn med toleranse. Vi trenger et åpent og tolerant Europa. Dessverre er ikke vi medlem av EU, slik at vi kan påvirke fra innsiden, men vi kan stå opp for våre verdier, mot nasjonalisme og for den liberale rettsstat. Vi er tett knyttet til EU økonomisk, kulturelt og politisk. Det er derfor i vår interesse at EU fortsatt er en forsvarer av de europeiske verdiene. EU er også viktig for å sikre politisk og økonomisk stabilitet i vår del av verden.

Det europeiske råd ble i februar enige om en tilpassningsavtale for Storbritannias framtidige forhold til EU. Fra et norsk ståsted synes forhandlingsresultatet å være et rimelig kompromiss, som burde kunne tjene både Storbritannias og EUs interesser. Det er i norsk interesse at Storbritannia forblir i EU. Norge og Storbritannia deler mange synspunkter, herunder betydningen og videreutviklingen av det indre marked, også i utenriks- og sikkerhetspolitikken.

Det er et åpent spørsmål hva en eventuell «Brexit» vil føre til. Spørsmålet er om EU vil kunne klare å håndtere et slikt sjokk. Det vi kan si med sikkerhet, er at det vil føre til lange runder med en uavklart situasjon for våre viktigste handelspartnere.

Norsk utenrikspolitikk begynner i Europa – i et Europa som nå utfordres, både innenfra og utenfra. EU har tidligere vist seg å komme styrket ut av kriser. Det er avgjørende at EU lykkes også denne gangen.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [11:00:35]: Jeg vil starte med å takke utenriksministeren for den grundige redegjørelsen han holdt. Så er det jo slik at etter å ha hørt en redegjørelse og etter å ha lest den igjen blir det litt slik at som opposisjonspolitikker leter en med lys og lykte for å finne det en eventuelt er uenig i – eller en tolker retningen på det som blir sagt.

Det var én ting jeg tenkte mest på etter at jeg hadde hørt og lest redegjørelsen, og det var at jeg liker utenriksministeren bedre når han er i det visjonære sporet, når han snakker om hvordan vi kan utrydde fattigdom innen 2030, som han har vært tydelig på, eller når han presenterer sine løsninger på hvordan vi kan klare det. Men i den urolige verdenen vi lever i, er jeg også fullt klar over at en må ha den mer nøkterne utenrikspolitikken i en redegjørelse.

Men jeg la godt merke til at utenriksministeren er fokusert på veivalgmeldinga. Jeg hørte ham flere ganger si at utenrikspolitikk er blitt innenrikspolitikk. I redegjørelsen sa han også – og jeg siterer:

«Vi må ha klart for oss hva som er i norsk interesse. Vi må skille mellom vitale, viktige og andre interesser. Vi må innse at vi ikke kan gjøre alt.»

Når en leser, er det lett å tolke utenriksministeren dit hen når han snakker om veivalg, at han ønsker å velge norske interesser framfor verdier, men jeg velger – også når jeg leser de ti punktene – å tolke redegjørelsen dit hen at utenriksministeren ønsker at Norge skal spille en viktig rolle i å løse de internasjonale utfordringene, men jeg venter i spenning på meldinga.

Det er lett å argumentere for f.eks. økt bistand eller satsing på bistand i visse land, fordi en vil hindre at det blir flyktninger, og i mange av disse landene er det avgjørende at vi bruker bistand for å hindre at landene faller sammen, og at det blir humanitære kriser og krig og konflikt. Men det må heller ikke bli slik at vi glemmer de landene som ikke står i fare for å sende flyktninger til Norge – de landene må vi selvsagt hjelpe, for fokuset må være på å hjelpe dem som trenger det mest.

Når det gjelder punkt sju, på slutten av redegjørelsen, om å reformere og konsentrere utviklingspolitikken, mener jeg at flertallet i denne sal har gjort viktige og gode endringer i utviklingspolitikken, og vi må få til enda mer for å løse fattigdomsutfordringene. Men når en skal reformere et politikkområde, hadde det passet å oppfylle det som står i Sundvolden-erklæringa, at en skal ha en «utviklingspolitisk redegjørelse». Aller helst burde det vært en egen bistandsmelding, ikke fordi en ikke vet helheten i utviklingspolitikken, som er så utrolig viktig, men når det gjelder et så stort felt med så mange milliarder – og når en også skriver at en skal reformere – tenker jeg at det er viktig å komme med en egen melding der en f.eks. er tydelig på at det er de fattigste som skal være i fokus. Og når en diskuterer næringsutvikling, er det ikke f.eks. Innovasjon Norge som skal gjøre en fordeling av hvem som skal få midlene, men det er de som har mest kompetanse på å fremme utvikling, de som fokuserer på at det ikke skal bli «hvite elefanter», men at det skal ha effekt på verdens fattigste. Det er Norad som tar slike typer avgjørelser.

Hårek Elvenes (H) [11:03:46]: Først vil jeg takke utenriksministeren for en veldig grundig og høyst forståelig redegjørelse.

I går var Høyres justisfraksjon i Sør-Varanger og besøkte Garnisonen i Sør-Varanger og Grensekommisariatet. Da møtte vi et grensekommisariat og en garnison som vaktet den norske grensen mot Russland på en profesjonell måte, i tråd med de lange linjers politikk, og at det ikke var noen ideer om noe som kan oppfattes som eskalerende tiltak av vår nabo i øst. Det var betryggende.

Som det er sagt i debatten griper de utenrikspolitiske forhold sterkt inn i den innenrikspolitiske situasjonen. Vi hadde en midlertidig bevæpning her i landet som varte i 14 måneder. Det var knyttet til det internasjonale trusselbildet som nå antas å være litt lavere enn det har vært tidligere, men vi skal merke oss hva E-tjenestens sjef sa i Fokus – Etterretningstjenestens årsrapport som ble lagt fram – om at det fortsatt er grunn til å tro at terrortrusselen mot den vestlige verden er til stede, men at det ikke er grunn til å tro at det er en konkret terrortrussel mot Norge. Hvorfor er det en terrortrussel mot Norge? – Jo, fordi IS har erklært kamp mot den vestlige verden og de vestlige verdier.

PST-sjefen uttalte for et par år siden at som samfunn har vi mislyktes i kampen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det er helt uholdbart at unge mennesker får det for seg at de kan kjempe for sine politiske og ideologiske mål gjennom bruk av bestialsk terror. Derfor er kampen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme fortsatt så viktig.

Regjeringen har lagt fram en handlingsplan mot dette, som har vakt internasjonal oppsikt – 30 konkrete tiltak, som nå er rullet ut, bl.a. gjennom veiledere til kommunene, veiledere til foreldre som føler en uro for sine barns adferd når det gjelder en gryende sympatisering med disse kreftene.

Stortinget har nå en proposisjon til behandling der regjeringen foreslår å strafferegulere nordmenns deltagelse i internasjonale konflikter som ikke er knyttet opp til de væpnede nasjonale styrkene.

Til slutt vil jeg også nevne at regjeringen faktisk har bevilget 17,5 mill. kr til tiltakene i handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, og har bevilget penger til en rekke forebyggende prosjekter rundt omkring i landet.

Ingunn Foss (H) [11:07:03]: Takk til utenriksministeren for en god redegjørelse, som også omfatter handel.

Økt verdenshandel er en av de sterkeste drivkreftene for økonomisk vekst og velstandsutvikling. Handel bidrar til aktivitet, arbeidsplasser og løfter mennesker ut av fattigdom.

Den økonomiske veksten i de fleste av verdens økonomier ser ut til å bli lavere enn forventet framover. Samtidig skjer det store teknologiske endringer i energi, transport og kommunikasjon. Økt automatisering, framvekst av Big Data og delingsøkonomi vil gi store vekstmuligheter i framtida.

Bevaring og styrking av WTO er Norges primære handelspolitiske interesse, men det er krevende å skape enig-

het og felles løsninger, og en ser framveksten av avtaler mellom land hvor Norge ikke er med. Vi må arbeide for at flernasjonale avtaler bygger broer mellom land, med ønske om samarbeid, vekst og utvikling for alle.

Eksport av tjenester er viktig for norsk økonomi og norsk sysselsetting. Globalt er tjenester og tjenestehandel en helt sentral del av økonomisk infrastruktur, og verdensøkonomien er avhengig av velfungerende tjenestemarkeder. Norge har allerede et svært åpent marked med tjenester, og markedsadgangen er i stor grad hjemlet i GATS og EØS.

TiSA er en flerstatlig avtale om handel med tjenester som nå forhandles mellom 50 ulike nasjoner, som til sammen står for ca. 70 pst. av verdenshandelen med tjenester. Forhandlingene springer ut av manglende framdrift i WTO og av at ministrene i 2011 ba WTO-medlemmene vurdere alternative måter å øke handelen med tjenester på.

Det er behov for å tilpasse internasjonale regler til utviklingen som har skjedd siden GATS trådte i kraft i 1995. For Norge, som har en åpen økonomi, har deltakelse i internasjonale handelsavtaler resultert i at vi i dag har et høyere velstandsnivå enn vi ville hatt uten disse avtalene.

Det har vært mye snakk om at TTIP og TiSA vil true norske interesser. Når det gjelder TTIP, er dette forhandlinger som skjer mellom EU og USA, og hvor Norge ikke er med, men vil likevel bli involvert via EØS-avtalen hvis det blir en avtale.

Når det gjelder TiSA-forhandlingene, vil avtalen gi norske bedrifter økt forutsigbarhet og gjøre det enklere å eksportere tjenester til andre land, noe som vil bidra positivt til økonomisk vekst og sysselsetting.

Ingen av Norges handelsavtaler tvinger myndighetene til å privatisere eller deregulere f.eks. offentlige tjenester på nasjonalt eller lokalt nivå. Det vil heller ikke TTIP eller TiSA gjøre. I disse forhandlingene er det opp til hvert enkelt land å bestemme hvilke tjenester det vil forplikte seg til å tillate utenlandske bedrifter å tilby, og under hvilke vilkår. Ingen avtaler blir rettskraftig før de er behandlet, debattert og stemt over her i Stortinget.

Handelsavtaler er en mulighet til å forme globaliseringen gjennom internasjonalt samarbeid. Målsettingen er å bevare og videreutvikle rammeverk for handel som gir størst mulig bidrag til norsk verdiskaping, samtidig som vi bidrar til global verdiskaping og bærekraftig utvikling. Vi ønsker å bidra til en verden hvor menneskers skaperkraft, evner og framtidshåp kan realiseres gjennom samarbeid, kunnskapsutvikling og handel.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:10:28]: I utgreiinga si teikna utanriksministeren eit breitt bilete. Han snakka både om positive og krevjande trekk ved utviklinga i verda i dag. Mellom anna løfta han fram vedtaket om nye berekraftsmål. Samstundes vigde han mykje av tida si til å skildre migrasjonskrisa. Eg er samd i at me må utvide perspektiva våre når me skal finne røtene til migrasjonskrisa. Eg meiner me må sjå migrasjon og berekraftmåla i samanheng.

Utanriksministeren viste til viktige demografiske trendar i Midtausten og Afrika. Utviklinga i mange av desse landa er prega av folkevekst, fattigdom og konflikt. Det

vil verte svært krevjande å møte behova til ein folkesetnad som vil doblast fram til 2050, då Afrika vil ha om lag 2 milliardar menneske.

Me må skilje mellom vitale, viktige og andre interesser, slo utanriksministeren fast.

Utdanning er viktig. Men ingen ting er meir vitalt enn mat og vatn! Eit av berekraftmåla slår fast at me innan 2030 skal utrydde svolt, oppnå matsikkerheit og betre ernæring og fremje berekraftig landbruk.

I 1974 lova Henry Kissinger, den tidlegare utanriksministeren i USA, at innan ti år skulle ingen barn gå svoltne til sengs om kvelden. No, så mange år seinare, er om lag ein av tre personar i Afrika sør for Sahara definert som underernært. I fleire av desse landa er opp mot 50 pst. av barna utsette for underutvikling på grunn av feilernæring og underernæring. I dette området er matproduksjonen redusert dei siste åra, og det er lite rom for å ekspandere jordbruksarealet i mange av desse landa. Samstundes er usikkerheita om framtidens prisar på den internasjonale matmarknaden stor. Det er viktigare enn på lang tid å styrkje evna til kvart enkelt land til å produsere mat om tilgangen på den internasjonale matmarknaden vert redusert.

Tal frå FNs organisasjon for landbruk og ernæring tyder på at Afrika dei seinaste åra har importert om lag ein fjerdepart av matbehovet sitt. I dei siste tiåra har arealekspansjonen i Afrika stoppa opp. Med aukande folkesetnad vert den eksisterande matproduksjonen delt på stadig fleire. Samstundes vert jorda utarma. Det hastar med å starte ei utvikling der produktiviteten i jordbruket aukar, basert på ei berekraftig forvaltning av jorda, som kjem heile folket til gode – også komande generasjonar.

Senterpartiet har fleire år på rad teke til orde for at Noreg må auke landbruksbistanden sin. Det er mykje me kan gjere. Me kan gi auka støtte til landbruksforskning. Me kan styrkje samvirke- eller bondeorganisasjonar i utviklingslanda. Me kan gi støtte til nydyrking, til gjødsel eller nytte andre midlar for å auke produktiviteten i landbruket, og me kan støtte opp om kvinnene, som står for det aller meste av matproduksjonen.

Verda har forpliktet seg til å utrydde svolt innan 2030. Mat i magen er ein menneskerett, men det er også ein heilt klar føresetnad for utvikling.

Presidenten: Neste taler er representanten Ola Elvestuen, som nettopp kom løpende inn i salen.

Ola Elvestuen (V) [11:13:55]: Det er nesten så jeg må få igjen pusten etter å ha løpt opp trappene.

Først vil også jeg takke for utenriksministerens redegjørelse, som jeg synes var veldig omfattende og god i år.

Det jeg vil trekke fram, er betydningen av Paris-avtalen, som selvfølgelig også setter den forpliktelsen som det internasjonale samfunnet har i årene framover, i et helt annet perspektiv. Nå handler det ikke lenger om å få en avtale, nå handler det om å følge opp en avtale. Det er viktig at også Norge umiddelbart begynner å jobbe videre med måten man skal forsterke denne avtalen på i årene framover.

Vi snakker ofte om at klimaendringene først treffer de

landene som ikke har ansvar for utslippene. Det er riktig. Men det er også slik at klimaendringene også treffer oss først, for det er i nordområdene endringene skjer raskest. Det er viktig at Norge har et spesielt perspektiv også på nordområdene, for å få fram både de dramatiske endringene som vi ser, hvordan dette påvirker dem som bor i nordområdene og hvordan man skal utvikle et næringsliv på en bærekraftig måte, samtidig som vi beholder den lave spenningen som er i områdene i nord i dag, og har en politikk – som også ble lagt fram i redegjørelsen – spesielt overfor Russland, hvor man klarer å holde ved like det jevne samarbeidet, samtidig som vi har en tydelighet og fasthet med hensyn til de brudd på menneskerettigheter og de brudd på internasjonal lov som begås i Ukraina.

Så litt om forholdet til EU. Tidligere i debatten er det mange som har nevnt – og det er også vanlig å peke på – at EU-samarbeidet har problemer, og at man vil kunne få en periode framover hvor det svekkes. Men samtidig er det – som også utenriksministeren sier – en stor tendens til at når EU settes under press, styrkes også samarbeidet. Slik situasjonen er nå, er også Norge en del av den prosessen. Vi er selv i en prosess hvor vi ønsker å knytte oss til EUs klimamål, og vi skal følge det samarbeidet for å få det til. Vi er avhengig av at vi får til en felles europeisk løsning for den flyktningssituasjonen som vi ser i Europa. Norge må bidra til både å opprettholde og å styrke Schengen, samtidig som vi møter problemstillingene.

Ikke minst når vi skal ta tak i problemene i Midtøsten, er det helt avgjørende at man har et samlet Europa, som også Norge er en del av, for å bygge opp under en langsiktig løsning, og der vi skal holde fast ved en demokratisering som det endelige målet, også i Midtøsten.

Elin Rodum Agdestein (H) [11:17:19]: Det er økonomisk vekst som har vært den viktigste faktoren for at det store flertallet av mennesker har klart å jobbe seg ut av fattigdom de siste 15 årene.

Det kinesiske ordtaket «Gi en mann en fisk, og han har mat for en dag. Lær en mann å fiske, og han har mat for resten av livet.» oppsummerer godt viktigheten av tiltak som varer. Målet med jobbskaping i utviklingsland er å skape varige endringer og dermed også å ha som mål å eliminere behovet for bistand.

En friere handel og investeringer over landegrensene er avgjørende for vekst og utvikling. Det er sentralt å legge til rette for utenlandske investeringer. Derfor vil vi øke handelen med fattige land. Vi vil legge vekt på næringsutvikling, investeringer og økonomisk vekst i våre samarbeidsland gjennom et moderne og bredt virkemiddelapparat. Bare i Afrika sør for Sahara går 120 millioner unge mennesker inn i arbeidsstyrken de neste årene. Det vil kunne utgjøre en stor sikkerhetsutfordring og kunne ha følger for migrasjonsmønsteret om ikke disse ungdommene finner håp for fremtiden og en anstendig jobb.

Samtidig vet vi at ni av ti arbeidsplasser i fattige land er private bedrifter. Størstedelen av framtidens jobber bør også komme fra det private næringslivet. Privat sektor skaper arbeidsplasser og genererer skatteinntekter og velferd. Utenriktjenesten skal i større grad være et in-

strument for å fremme norske næringsinteresser i utlandet.

Vi vil styrke samarbeidet med private aktører. Offentlig–privat samarbeid utløser både kompetanse og kapital. Begge deler trengs i utviklingsland. Norge er eksempelvis partner i Global Partnership for Education, som skaffer privat kapital i tillegg til tradisjonell bistand. Norfund er et viktig virkemiddel, som sammen med private partnere investerer i utviklingsland. Den typen innsats er viktig for å styrke utviklingspolitikken framover.

Bare fram til 2020 trengs det 600 millioner nye jobber globalt, ifølge ILO. Samtidig er det mangel på kvalifisert arbeidskraft. Når 58 millioner unge ikke går på skole, er det ikke bare brudd på en grunnleggende rettighet, det er også et alvorlig hinder for utvikling. Fattigdom i lavinntektsland kunne vært redusert med 12 pst. hvis alle barn kunne lese og skrive. For å få unge ut i jobb, redusere arbeidsløshet og sikre økonomisk vekst er krafttak for utdanning en god investering.

Derfor er det viktig at Norge tar en global lederrolle i utdanning for alle. Regjeringen dobler satsingen på utdanning i denne stortingsperioden og styrker særlig satsingen på utdanning for jenter og kvinner og for barn i krise og konflikt for å hindre tapte generasjoner. Regjeringen løfter yrkesopplæringen og høyere utdanning.

Det er viktig at landene selv kan ha mulighet til å sikre tilgang på kvalifisert arbeidskraft og få folk i arbeid. Satsingen på jobbskaping bør være helhetlig, trekke inn eksisterende programmer som Olje for utvikling og ha en sterk kobling til næringsutvikling og investeringer. Sammen med en sterk satsing på utdanning vil det bidra til en bærekraftig bistand som tar utgangspunkt i enkeltmenneskenes egne ressurser og mulighet til å skape sitt eget levebrød.

Målet for utviklingspolitikken må være å gi grunnlag for økonomisk vekst, velstand og selvstendighet.

Henrik Asheim (H) [11:20:35]: Det er grunn til å takke utenriksministeren for en veldig god, men også veldig alvorlig redegjørelse til Stortinget. Det bakteppet som preger denne debatten og den virkeligheten vi lever i i dag, er også svært viktig for de utenrikspolitiske grepene vi tar. Samtidig er det viktig å minne om at veldig mye også går i riktig retning: Fattigdommen går ned, og vi klarer i verden nå å redusere klimautslippene selv om vi blir flere. Det er veldig mye som går bra.

Krig og uro preger nå store regioner rundt vårt eget kontinent, og det fører til en migrasjonsbølge. Da er det verdt å minne om at vi bor på det kontinentet som var ut-springet for to verdenskriger. Vi var det kontinentet hvor millioner av mennesker ble drevet på flukt, ble truet med utryddelse eller ble drept i krig. Noe av det som var helt avgjørende for å unngå at historien skulle gjenta seg her i Europa, var at man fant en helt ny måte å samarbeide på.

EU har representert et samarbeid som betyr at de grensene som tidligere ble forsvart med tanks og våpen, nå krysses fritt av studenter, kultur og varer på en måte som gjør at samarbeidet på vårt kontinent fungerer bedre enn noen gang tidligere. Men nye utfordringer utfordrer det

samarbeidet. Og noe av det som det er viktig at vi bidrar til, selv om vi ikke er et EU-medlemsland, er å holde sammenføyningene i det europeiske solidaritetsprosjektet sammen. Selv om vi nå utsettes for store utfordringer, og selv om det er et press knyttet til migrasjon, velferd og arbeidsledighet, er det helt avgjørende at det ikke går på bekostning av det viktige samarbeidet som preger Europa.

Vi er et lite land, men et lite land kan også gjøre mye. Et lite land som oss har vært vant til å ha en stor nabo i øst, som har hatt forskjellige regimer og alltid har vært forholdsvis uforutsigbar, men vi har holdt fred med dem i svært mange år. Allikevel er noe av den viktigste suksessen for norsk utenrikspolitikk NATO. Det er at vi, som et lite land, har vært veldig tydelige og veldig forutsigbare i vår alliansepolitikk og i de forpliktelsene et NATO-medlemskap bringer med seg. Det innebærer også å være tydelige overfor våre allierte i den alliansen på at vi støtter de strategier og mål som NATO har satt.

Jeg er veldig glad for at vi har en regjering, en utenriksminister og en forsvarsminister som har vært helt tydelige på at de forpliktelsene og strategier som NATO har lagt, står så lenge denne regjeringen sitter – og det håper jeg den gjør lenge.

Jonas Gahr Støre (A) [11:23:38]: Representanten Tetzschner sa noe interessant om at det arbeidet som handlet om nedrustning, var gamle SV-forslag, og det var forslag om en atomvåpenfri sone i Norden. Det kan jeg huske, faktisk, men det er langt tilbake i tid, og det er ikke det vi har snakket om her i Norge og internasjonalt de siste årene. Dette er Obama-politikk, det er nedfelt i NATOs strategiske konsept: en verden uten kjernevåpen – langsiktig mål. Vi må arbeide mot det, vi må ha et mål. Særlig var det en republikansk tidligere utenriksminister i USA som sa at uten et slikt mål har vi ingen retning, og vi arbeider altså for det.

Så sier Tetzschner at atomvåpen er borte fra de baltiske stater fordi Sovjetunionen er kollapset, og det er bra. Hadde det vært så vel. En av de store utfordringene på nedrustningsområdet, på kjernefysiske våpens område, er det store nærværet av taktiske atomvåpen. Et stort, ukontrollert nummer russiske taktiske atomvåpen utplassert i Europa i ulike land – ikke de baltiske – og på fartøyer, skaper usikkerhet. Dette er en av grunnene til at vi må ha fokus på kjernefysisk nedrustning, også for vår sikkerhet, og at neste runde også må omfatte taktiske våpen. Det var noe Norge og Polen tok initiativ til for noen år siden, nettopp på grunn av sikkerhet. Det understreker igjen betydningen av å ha oppmerksomhet om kjernefysisk nedrustning.

Så hørte jeg på representanten Stensland, som sa at han var glad for at forbud ikke fikk flertall. Det er mulig han redigerte sitt innlegg før innstillingen til stortingsmeldingen om globale sikkerhetsutfordringer kom. Spørsmålet om forbud har flertall, og det står altså i den innstillingen, som vi skal få debattere senere i salen, men det er verdt å minne om det her, at flertallet – og flertallet i Stortinget har betydning, også for en regjering – viser til at «et stortingsflertall støtter arbeidet med balansert og gjensidig atomnedrustning på dette grunnlag og innen rammen

av ikkespredningsavtalen NPT, inkludert et langsiktig mål om internasjonalt forbud mot atomvåpen». Det står klart i den meldingen, og når et flertall i Stortinget har ytret seg sånn, kan representanten Stensland og regjeringen være trygg på at det er det Stortinget også vil følge nøye med på at regjeringen arbeider med i sitt nedrustningsarbeid.

Peter Christian Frølich (H) [11:26:14]: Selv om mye i verden rundt oss har gått i feil retning, er det også noen lyspunkter som bør glede oss. IS, en av de mest ondskapsfulle bevegelsene vi har sett siden krigen, er slått kraftig på defensiven. En av påstandene vi ofte hører i debattene om IS, er at bombing ikke hjelper, eller at vi ikke kan bombe oss ut av dette problemet. Sånne uttalelser blir veldig fort en forenkling. Alle forstår at man ikke kan bekjempe islamistisk ekstremisme kun med bomber, droner eller raketter, men ingen kan benekte at det også hjelper med militærmakt, enten den er direkte eller indirekte, gjennom opptrening. Under annen verdenskrig kunne man lent seg tilbake igjen, sagt at dette er et problem som andre får ta tak i, man kan ikke bombe eller skyte seg ut av dette problemet, men noen måtte gjøre det arbeidet også.

Det er litt oppsiktsvekkende å høre at f.eks. Senterpartiet er mot det norske bidraget i koalisjonen mot IS. Det er også flere på venstresiden som mener at koalisjonen ikke bør involvere seg i det hele tatt. De har sikkert sine grunner for å mene det, men man kommer ikke unna noen helt grunnleggende fakta: IS har nå mistet over 40 pst. av de landområdene som de en gang okkuperte og terroriserte i Irak. Det skyldes ikke holdningskampanjer eller fordømmelser, men det skyldes at de rett og slett ikke kan bevege seg ut i åpent lende uten å risikere utslettelse fra oven. At IS er på defensiven skyldes også en resolutt og modig innsats fra bl.a. irakiske og kurdiske bakkestyrker – noen av dem trent av Norge – som kjemper i frontlinjen og moralsk sett på vegne av oss andre. Det er også troverdige rapporter om at IS har mistet mye av sin finansielle styrke. Også dette kan tilskrives målrettede luftangrep fra koalisjonen, særlig mot forsyningslinjene og oljeinstallasjonene. Selv de mest innbitte pasifistene blant oss må kunne erkjenne denne effekten.

Et annet tydelig resultat av bombingene er at lederskapet til IS er svekket. Det er en rekke lederfigurer som er tatt ut det siste året, og selv om de erstattes, så skaper dette ustabilitet i rekkene.

Det finnes ingenting godt i en krig, men det finnes gode grunner for å utkjempe en krig. Vi skal være takknemlige for innsatsen til våre allierte i USA, Storbritannia, Frankrike med flere, som nok en gang tar de tyngste løftene i kampen mot et onde som truer vår verdensorden. Jeg er også stolt over at Norge har bidratt fra begynnelsen av i koalisjonen mot IS. Jeg vet jeg snakker på vegne av flere i Høyre når jeg sier at vi er klare til å støtte en eventuell opptrapping av innsatsen dersom regjeringen skulle ønske det.

Michael Tetzschner (H) [11:29:30]: Det ligger jo en indirekte anerkjennelse i å holde et innlegg som bringer Jonas Gahr Støre tilbake til salen. Det er jeg glad for.

Når det gjelder tolkningen av mitt innlegg, vil jeg si at det faktum jeg dvelte ved, var at disse initiativene som tas fra Stortinget i håp om å presse på landets utenriksledelse noe annet enn det man tidligere har stått sammen om, mener jeg kan innføres i et mønster som vi ser at Arbeiderpartiet har slått inn på under sin nåværende leder. Det er at man driver med frihåndstegning i spørsmål der man bør tilstrebe så bred nasjonal konsensus som overhodet mulig. Det er jo ikke slik at vi alle ut fra en ideell diskusjon andre steder i samfunnet kan ta avstand fra atomvåpen som fenomen. Det hadde vel vært bedre for menneskelheten om de ikke var blitt oppfunnet, enten de er taktiske eller strategiske.

Det jeg har påpekt, er at når man velger å ta opp dette og fokusere på det, pådrar man seg en kritikk som også går på i hvilken kontekst man velger å fremme dette – nærmest fra gulvet i Stortinget, uten at det er ledd i en stor utredning. Jeg mener at vi ser det også i andre sammenhenger der Arbeiderpartiet har hatt utspill med store konsekvenser. Jeg minner om denne jubeltalen på Arbeiderpartiets landsmøte i fjor, som var et klart «pull»-signal i innvandringspolitikken når det gjaldt å få flyktningstrømmene spesielt i vår retning av verden, i en tid da informasjonen flyter fritt. Vi har tidligere hatt en diskusjon om dette. Jeg mener at også opposisjonen, særlig når man leder et så stort parti som Arbeiderpartiet, har visse forpliktelser til å ta vare på den enheten som vi bør ha for å bli oppfattet forutsigbart internasjonalt, at vi ikke splittes i verbale øvelser, og at vi kan unngå slik frihåndstegning som jeg ser Arbeiderpartiets nye utenrikspolitiske linje bærer mer og mer preg av.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:32:34]: Det ser ut som om denne debatten går litt frem og tilbake mellom EU og atomvåpen. Jeg skal bringe debatten tilbake til EU-spørsmålet, og så kommer det sikkert noen etter meg og skal snakke om atomvåpen.

Det har vært et argument her at Europa ikke kan stå sammen uten EU. Det tror jeg er en sannhet med store modifikasjoner. Man kan rope så mye man vil om EU og hvor viktig EU er, men sannheten er at folket er stadig mer skeptisk. Det er eliten som roper om EU, det er eliten, byråkratene i Brussel, som roper om EU. Folket roper ikke om EU, de ser ikke det resultatet som alle andre påstår at man har. Når man må belære sin egen befolkning om hvor bra EU er, har man bommet totalt. Politikernes oppgave er å representere folket og ikke belære dem.

Og de som tror at det er EU som bevarer freden i Europa, burde se litt mer rundt seg. Det er NATO – og USAs garanti for fred – som bevarer freden i Europa, og hvis et europeisk land angriper et annet europeisk land, vet vi uansett akkurat hva som kommer til å skje – det vil ikke skje. Det vil ikke skje. Det er det som sikrer freden i Europa.

Det EU bidrar til, slik mange påstår, er økt handel. Jeg tror ikke på at det blir økt handel av at man har et byråkratisk apparat i Brussel. Jeg tror faktisk at folk vil handle med hverandre fordi det er fornuftig å handle med hverandre, og fordi man trenger hverandres produkter. Da vil man betale for det, og man vil handle. Man kan se på bilindustrien i Tyskland – jeg tviler på at folk vil slutte å kjøpe

biler fra Tyskland fordi man blir uenige i Europa. Jeg tror ikke noe på det i det hele tatt. Det ble etablert en kull- og stålunion i etterkant av annen verdenskrig. Det var fornuftig den gangen, for det var mye aggresjon, og det var mye uvennskap i Europa. Den uvennskapen skjer ikke. Det er andre steder i verden enn i Europa vi har de utfordringene nå.

Når vi diskuterer EU som om det er en fredsorganisasjon, bommer man helt på tiden man lever i. Vi lever i 2016, og det bør vi ta inn over oss. Nasjonalstatene er faktisk noe. Vi har ulike kulturer, vi har ulike tradisjoner, og vi har ulik historie, og det er viktig å ta vare på. Det er det folk føler er truet, de kjenner ikke igjen naboskapene sine, de føler at det blir segregering, og de kjenner seg ikke igjen i sitt eget land i stadig større grad.

Så kan eliten rope så mye de vil om at EU er bra, men når folket sier nei, burde man lytte til det. Vi er ikke medlem av EU, men vi knytter oss stadig nærmere EU. Jeg tror det er klokt å bygge på nasjonalstaten Norge. Det funker, det er det folk vil ha, og det er ikke noe nasjonalistisk over det, det er ikke noe farlig over det. Det er det våre store poeter og forfattere har sagt til alle tider – de har skrytt av Norge og vært stolte av Norge. Det kan vi fortsette å være, helt uten å snakke om EU og det internasjonale samarbeidet i Europa. Vi fungerer flott alene, vi klarer det, vi vil samarbeide, og vi vil handle med hverandre.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:35:52]: Eg opplever det som nødvendig å ta ein kort gjennomgang av bakkeppet for atomdiskusjonen som har kome no, for dette kjem verken frå golvet i Stortinget eller frå SV, men frå den førre regjeringas initiativ til ein stor konferanse i Oslo våren 2013. Så vidt eg kan sjå, var dette på det tidspunktet støtta av eit samla storting, eg har i alle fall ikkje funne noko om at Høgre gjekk imot det. Det humanitære initiativet kom opp for at atomforhandlingane skulle ta utgangspunkt i dei totalt uakseptable humanitære konsekvensane dersom den typen våpen skulle verte teken i bruk. Ein endra utgangspunktet litt frå det ein tradisjonelt har hatt – sette dette i sentrum. Samtidig brukte ein metoden som ei rekkje land har hatt suksess med når det gjeld både landminer og klasevåpen: samle breitt land som ønskjer framsteg for å drive prosessen framover.

Eg la merke til at den nye regjeringa då ho tiltredde sa at ho ville vidareføre arbeidet med det humanitære initiativet. Så står vi her i dag, fordi det gradvis og ganske raskt vart klart at den nye regjeringa opptredde noko annleis og ikkje fullt ut følgde opp dette. Dermed la Venstre, Senterpartiet og SV fram eit forslag i Stortinget i fjor vår som førte til ein fleirtalsmerknad som avklarte at det er fleirtal i Stortinget for eit langsiktig mål om eit forbod mot atomvåpen, som ein må jobbe med på ein balansert måte. Det har no gjenteke seg at det er eit slikt fleirtal. Men det som no er ei gledeleg nyheit, er at det gjennom samtaler – som det har vorte kjent i media, med litt støy rundt riktig nok – mellom Arbeidarpartiet og Høgre også er einigheit om eit ganske breitt grunnlag for å føre vidare ein politikk som heile Stortinget står bak: at ein skal jobbe for eit juridisk rammeverk, at ein skal delta i FN-prosessen og den opne arbeidsgruppa

og vidareføre det humanitære initiativet frå konferansen i 2013.

Det mest overraskande i denne debatten er at mens utanriksministeren manar til forsoning – eg har før rosa han for hans haldning her – og vil ta dette vidare og jobbe seriøst med det, er det andre representantar frå det same partiet, Høgre, som brukar anledinga til å leggje seg ut med stortingsfleirtalet og koma med kraftig kritikk mot det fleirtalet som over tid har uttrykt det langsiktige målet sitt. Så eg opplever det som nødvendig – om ikkje her no, men fram til innstillinga skal debatterast – at Høgre avklarar dette: Vil Høgre jobbe med stortingsfleirtalet, som eg har opplevd ei dreining mot no, eller vil dei jobbe mot stortingsfleirtalet, slik som fleire representantar har teke til orde for her?

Anniken Huitfeldt (A) [11:39:09]: Jeg tror det er nødvendig for utenriksministeren å klargjøre for sine partikolleger hva som ligger i det brede kompromisset som ligger i innstillingen om global sikkerhet, hvor vi håper at et enstemmig storting i hvert fall kan fatte et vedtak om at vi ønsker å jobbe langsiktig for en atomvåpenfri verden gjennom et juridisk bindende rammeverk. Det vil være et historisk vedtak som forplikter utenriksministeren til å jobbe veldig konkret og mye mer aktivt enn han har gjort til nå for dette. Jeg tror han må gjøre en jobb for å få med seg sine partifeller og sine regjeringspartnere for å få støtte til dette vedtaket.

Det som er helt åpenbart, er at den tidligere regjeringa sa at et langsiktig mål om et forbud er et mål. Det var jo nettopp på initiativ fra stortingsrepresentanten Peter Gitmark fra Høyre, som ønsket å klargjøre om daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre ville ta konkrete skritt for et internasjonalt forbud mot atomvåpen, av hensyn til bl.a. amerikanerne, at daværende utenriksminister sa at han ønsket et totalforbud som endelig mål. Og da den nåværende regjeringa sa at de ville vidareføre Stoltenberg-regjeringas atomvåpenpolitikk, var det helt åpenbart for oss at det også innebar et langsiktig mål om et forbud.

Det er vanskelig på den ene sida å si at man vidarefører noe, når flertallet på Stortinget er helt klare på at det innebærer fortsatt arbeid med et totalforbud som mål. Innebærer det at man går bort fra de brede linjene i norsk utenrikspolitikk? Nei, snarere tvert imot. Det har nå vært jobbet meget aktivt, av både utenriksministeren og Arbeiderpartiets leder, med å skape et bredt flertall som kan skape oppslutning i denne salen. Innebærer det å detaljregulere regjeringa innenfor det som er regjeringas prerogativ? Nei, naturligvis ikke. Det er ikke slik at den typen vedtak binder regjeringa til å stemme for det ene eller det andre i bl.a. FN. Det er et helt klart prinsippvedtak.

Men jeg mener at når vi får brede vedtak i Stortinget, bør de partiene som inngår i et slikt bredt forlik, tilstrebe å forankre det i sine partier. Jeg hører her, fra enkelte Høyre-representanter, at dette brukes som et systematisk angrep på Arbeiderpartiets leder. Det er vel ingen som har bidratt til å bygge så mye i denne saken som Arbeiderpartiets leder den siste tida. Hvis vi nå snart fatter et vedtak om et bindende rammeverk for en verden fri for atom-

våpen, vil det være et historisk vedtak, og det påhviler utenriksministeren et stort ansvar for å følge opp et slikt vedtak.

Svein Roald Hansen (A) [11:42:18]: Representanten Christian Tybring-Gjedde mente det var liten grunn til å sette sin lit til EU-samarbeidet for å løse de utfordringene vi nå ser i Europa, særlig rundt flyktningkrisen, fordi det nå er en økende skepsis mot EU i befolkningen, og man ser ikke at EU leverer. Problemet er jo ikke at EU ikke leverer, problemet er at medlemslandene svikter EU. De samles i Brussel, blir enige om tiltak, reiser hjem og gjennomfører ikke. Det er en utfordring for ethvert samarbeid. Det kan godt hende at man gjennom EU-samarbeidet ikke lykkes med å få til de tiltak som er nødvendig, men når Christian Tybring-Gjedde sier at vi kan bygge på nasjonalstaten, og vi vil samarbeide, da er spørsmålet: Hvis man tenker seg at EU ikke lykkes eller blir borte, hvordan skal man da få strukturer for å få til et samarbeid, hvor landene gjør det de måtte bli enige om, istedenfor, slik som vi nå ser, å beskytte seg selv mot konsekvensene så godt man kan?

Samtidig leverte representanten Christian Tybring-Gjedde en løsning på flyktningssituasjonen, at FN får ansvaret for å lage flyktningleirer i nærområdene. Det er for så vidt et system som delvis fungerer, men hvordan ser han for seg at landene skal akseptere for det første å betale regningen for de kostnadene og for det andre å ta imot de flyktningene FN sier man skal ta imot? De skulle, så vidt jeg forstår, fordeles omtrent proporsjonalt med befolkningen. Hvordan ser man for seg at det skal fungere gjennom FN-systemet, hvor jo forpliktelsene er langt mindre enn i EU-samarbeidet?

Så sa representanten Tetzschner at Arbeiderpartiet driver frihåndstegning når det gjelder arbeidet for å få til et rammeverk som innebærer at man på lang sikt kan bli kvitt atomvåpen og få et forbud mot atomvåpen. Det er Tetzschner som her driver med fargestifter, det henger ikke helt sammen med forhistorien i denne saken. Denne frykten som er i Høyre for ordet «forbud», er litt pussig. Man har et forbud mot kjemiske våpen, mot bakteriologiske våpen, og den dagen man har et rammeverk hvor vi kan håpe på å være kvitt atomvåpen, vil jo det innebære et forbud. Når man leser innstillingen som man skal diskutere senere, vil man også oppdage at det der er enighet om at vi skal ha et forbud mot spaltbart materiale. Og jeg tror det er vanskelig å lage atomvåpen uten spaltbart materiale.

Øyvind Halleraker (H) [11:45:37]: Jeg må nok si at jeg er litt overrasket over hvor stor plass dette ene spørsmålet får i en så alvorlig redegjørelse om mange viktige temaer som vi burde ha debattert her i dag. Ja, faktisk er det slik at den tidligere utenriksministeren og nåværende partilederen brukte nesten hele sitt ti minutter lange innlegg på dette spørsmålet, som i realiteten ikke står på dagsorden for den saken vi nå er enige om, og som altså ligger i en annen sak som vi skal debattere i april.

Så er det flere som følger opp, og det betyr vel kanskje at man har behov for å nyansere sine synspunk-

ter noe. Det aksepterer jeg. Men faktumet i saken er at det nå foreligger en bred enighet på Stortinget om denne saken og om det vi skal debattere i april, som flere har vært inne på, faktisk også Solhjell. Det foreligger nå en forpliktelse til å arbeide videre med dette spørsmålet.

Solhjell ga også en liten historisk beskrivelse av saken, men han glemte et par vesentlige ting. Det som har vært Høyres, og jeg tror også Fremskrittspartiets, standpunkt i denne saken, er at vi ikke ønsket å utfordre den troverdigheten og den alliansen som vi er helt avhengige av i den sikkerhetspolitiske situasjonen vi står oppe i. Det har vært helt avgjørende for oss. Det betyr ikke at vi har noe mer lettbent eller mindre alvorlig syn på atomvåpenets forferdelse. Snarere tvert imot: Vi fulgte opp initiativet fra den forrige regjeringen. Men det som skjedde før jul i Sikkerhetsrådet, er en annen del av Solhjells beskrivelse som han enten ikke fikk tid til eller glemte. Det var jo at nettopp det humanistiske initiativet – som var veldig flott, og som vi stilte oss bak – var trukket inn i formuleringer som vi ikke kunne stille oss bak. Det faktumet er blitt litt borte i denne debatten.

Jeg tror dette i stor grad er en debatt om pavens skjegg. Vi er stort sett enig i denne saken, og det synes jeg vi bør vise og uttrykke, for dette parlamentets verdighet.

Åsmund Aukrust (A) [11:48:48]: I løpet av mitt liv er verden stort sett blitt bedre. Det har blitt slutt på den kalde krigen. Mange land har kommet seg inn i demokrati. Krieger har tatt slutt, og veldig mange har kommet seg ut av fattigdom. Så det aller meste i verden har blitt bedre, bortsett fra de siste årene, hvor vi har sett at verden har gått i feil retning. Vi har sett uroligheter i vår egen verdensdel, med Russland og Ukraina. Vi ser at i mange land går spørsmålet om menneskerettigheter og likestilling i gal retning. Vi ser at ekstreme grupper og terrorgrupper mobiliserer.

Det er mye å ta fatt i, men jeg vil allikevel starte med å si noe som har gått i riktig retning i 2015. Det var mot slutten av året, da vi fikk på plass en internasjonal klimaavtale i Paris som var mye bedre enn det hadde vært mulig å se for seg. Jeg syntes den var så god at jeg nominerte arkitektene bak Paris-avtalen til Nobels fredspris, som det beste bidraget til fred i løpet av 2015. Vi må ikke lenger vente på å få på plass en internasjonal klimaavtale for at land skal begynne å handle. Nå er det bare å gjøre noe. I Arbeiderpartiet er vi utålmodige etter denne regjeringens klimapolitikk.

Jeg vil gi utenriksministeren ros for å være en utenriksminister som er til stede i vanskelige situasjoner – i ebola-situasjonen for et år siden, når det har vært krig i Gaza. Det jeg allikevel vil gi regjeringen kritikk for, er at Norge ikke lenger har en ambisjon og strategi for hvordan vi best kan være med og påvirke verden i riktig retning. Jeg synes vi fikk høre det ganske beskrivende fra Michael Tetzschner i stad. Han kalte det fritenkning og jubeltaler. Nei, det er ikke fritenkning. Det er politiske ambisjoner. Når det gjelder atomvåpen, er ikke det et

initiativ som er tatt på gulvet i Stortinget. Det er tatt fra den forrige regjeringen, den nye regjeringen sa de skulle følge det opp, og titalls regjeringer verden over følger det opp.

Det samme kan vi snakke om når det gjelder Palestina. I Palestina er vi nå lenger unna en fredsløsning enn på veldig lenge. Vi er så langt unna at drømmen om en palestinsk stat bare kan være en visjon. Bosettningene ødelegger for mulighetene til å opprette en palestinsk stat. Det kan selvsagt ikke regjeringen holdes ansvarlig for, men jeg mener den norske regjeringen burde gjort mer for å endre dynamikken. Vi ser nå at det i mange europeiske land er debatter om anerkjennelse. Hvor er regjeringen der? Kunne man tatt noe felles initiativ?

Det samme gjelder merking av varer. Mange EU-land har gått foran. Det er ikke et spørsmål om Norge skal gå først. Det er et spørsmål om vi skal gå sist.

Helt til slutt: Halleraker var i sitt innlegg overrasket over hvor mye tid som ble viet atomvåpen. Jeg tror det fikk mye tid fordi det er et konkret eksempel på at utenriksministeren ikke følger opp Stortingets flertall. Det er helt utrolig å høre de krasse innleggene som kommer, beskrivelsene av Arbeiderpartiet og Arbeiderpartiets ledende figurer. Det føyer seg inn i en rekke for hvordan denne regjeringen håndterer forlik og forsøk på å komme til enighet. Men at dette også skulle skje på den utenrikspolitiske arena, overrasker meg stort.

Presidenten: Representanten Tybring-Gjedde har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:52:09]: En kommentar til representanten Svein Roald Hansen. Smak på disse ordene: Landene svikter EU. Landene vedtar i Brussel, men landene følger ikke opp. Det er altså medlemslandene i EU som svikter EU – som er landene. Hvordan er det mulig å komme til den konklusjonen? Det er jo helt fantastisk.

Så gjelder det FN-finansierte asylmottak utenfor Schengen. Det er altså FNs finansieringsnøkkel som skal benyttes. Opphold skal gis på midlertidig basis, landene kan legge ned sine nasjonale UDI-er, menneskesmuglingen opphører, man skal ta imot flyktninger i henhold til størrelse og folketall – over hele verden selvfølgelig, i hvert trygt land. Det er en fornuftig løsning, og jeg vet også at man jobber med denne løsningen andre steder, for å få dette til. Det er en fornuftig løsning, som Fremskrittspartiet vedtok på sitt landsmøte i fjor. Det fungerer hvis man vil.

Presidenten: Representanten Tetzschner har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Michael Tetzschner (H) [11:53:19]: Jeg skal bare oppklare en misforståelse, for det virket jo som om jeg hadde angrepet Arbeiderpartiet i mitt første innlegg. Det jeg inviterte til refleksjon over, var det faktum at vi snart

kan feire 25-årsjubileum i Norden for å ha fått tre selvstendige stater på den gamle Sovjetunionens område som er atomvåpenfrie, og som faktisk gjør Østersjøen og Norden – disse områdene hvor man stadig ble utsatt for initiativ under den kalde krigen om at man skulle skrive under på atomvåpenfrihet – atomvåpenfrie. Gjennom den politiske utviklingen og overgangen til demokrati har disse områdene blitt de facto atomvåpenfrie.

Det er selvfølgelig andre problemer: Det finnes utplasserte atomubåter, og russerne har også – med sin voldsomme investering i ny teknologi – kommet videre når det gjelder de taktiske atomvåpnene. Men det er et annet spørsmål.

Utenriksminister Børge Brende [11:54:38]: Jeg synes dette har vært en veldig god debatt. Det har vært en debatt som også har vært preget av det mer utfordrende utenriks- og sikkerhetspolitiske bildet vi står oppe i, med voldelig ekstremisme, destabilisering av våre nærområder, migrasjonskrisen og ikke minst at vi fortsatt sliter med ganske store økonomiske utfordringer i vår egen verdensdel, Europa, med ungdomsarbeidsledighet i de sørlige delene som fortsatt er oppe i 40–50 pst.

Noen representanter har etterlyst initiativer fra regjeringen. Jeg mener at det globale initiativet statsministeren og jeg tok i fjor sommer, om nedsettelse av en utdanningskommisjon med Gordon Brown i førersetet for å løfte utdanning og sørge for at alle verdens barn får tilgang til utdanning, har vært viktig. Det samme var Syria-konferansen som vi tok initiativet til, som har ført til at det ble gitt over 10 mrd. amerikanske dollar på én dag, som nå har økt til 12,5 mrd. dollar, noe som gjør at Verdens matvareprogram og andre nå har en helt annen anledning enn de hadde for ett år siden, til å stille opp med humanitær hjelp både inne i Syria og i nabolandene. Det er eksempler på initiativer vi har tatt.

Norge var der da kjemiske våpen – masseødeleggelsesvåpen – skulle fraktes ut av Syria. Vi var der med fregatt, vi stilte opp som en av de første for å bidra til at FN og OPCW fikk til dette. Vi var også den som ble spurt, da man skulle få til gjennomføring av Iran-avtalen, om hvordan man skulle sikre at Iran ikke skal kunne utvikle masseødeleggelsesvåpen i form av kjernevåpen. Norge stilte opp, og det var bred enighet, også i Stortinget, om at vi skulle gjøre dette. Norge har også, sammen med Storbritannia, tatt initiativer til å styrke etterlevelsesregimet når det gjelder kjernevåpennedrustning, altså verifikasjonsspørsmålet.

Jeg ble også utfordret av lederen av utenrikskomiteen til å si to ord om arbeidet for en atomvåpenfri verden. Vi deler visjonen om en atomvåpenfri verden. Det har de siste ukene vært en konstruktiv dialog mellom Arbeiderpartiets parlamentariske leder og meg selv om disse spørsmålene, og det er nok noe forskjellig innfallsvinkel til det blant Stortingets ulike partier. Men nå foreligger det en bred konsensus om dette som skiller seg fra det østerrikske initiativet, som er et forbud nå. Det som ligger i denne enigheten, er at vi skal jobbe for en atomvåpenfri verden, noe som skal kunne ende i et juridisk rammeverk, men det må være

balansert, gjensidig, verifiserbart og innenfor rammene av ikke-spredningsavtalen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1, og debatten om utenriksministerens redegjørelse er dermed avsluttet.

Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [11:57:56]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Presidenten antar at ingen ber om ordet før møtet heves? – Dermed er møtet hevet.

Møtet hevet kl. 11.58.
